

vseh dežela

Proletarci

združite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 4 (No. 4).

Chicago, April, 1906

Leto I. (Vol. I.)

CENJENIM SOMIŠLJENIKOM
IN ČITATELJEM.

Današnja številka "Proletarca" smo poslali v zadnjič vsim tistim, ki se še niso odločili vpsolati 50c. kot naročnino. Prihodnjo številko dobetorej le tisti, ki se v teku tega meseca zglasijo, bodisi da vpošljejo potrebno svoto, ali da se opravičijo drugače, pa svoto pozneje poravnajo.

Vsekakor moramo vedeti, pri čem da smo. V mnogih pismih, ki prihajajo na upravništvo in tudi na uredništvo, se naglašajo po večji obliki lista, ozir. večkratnem izdajanju tega. Tacih uprašanj pa upr. niti ured. odbor nemore reševati v zadovoljstvo posameznikov; kajti ves razvoj lista je odvisen od zahtev splošnih slov. delavcev v Ameriki in šele, ako je zadostna množina naroč. se — po razpolaganju gmotnih sredstev — zamore reševati take naloge.

Vseh zavednih delavcev bi bila torej naloga, v prvi vrsti agitirati za naročnike, — potem, ko se to zgodi, z uspešnim rezultatom, bo upr. kakor ured. odbor "Proletarca" sam gledal, da list čimpreje poveča v obliki ali z večkratnim izdajanjem.

Dosedaj smo omejeni le na tako obliko in z mesečnim izdajanjem lista.

V naših rojakih je glede podpore v takih slučajih pripisati slabo lastnost v tem, da hočejo list čitati a naročnine ne vpsolati. Na podlagi tacih "free luncharjev" pa se nemore vzdržati nobeno časopisje!

"Slov. soc. zveza v Ameriki" ni zasebno podjetje; vsled tega tudi ni zasebnega kapitala, ki bi ga kdo mesto čitateljev zalagal. Sama zveza, s chicaškimi sodrugi pa tudi ni dolžna prevzeti nič več rizike na svojo pest, kot drugi — vnani rojaki, ki imajo od lista enake interese. Dovolj je, ako dela uredniški in upravniški odbor brezplačno.

Komur je torej soc. boj svet, da ga pripozna za pravega, ta naj vpošlje tistih malenkostnih 50 centov in stem stvari priskoči na pomoč. Kdor hitro da, dvakrat da.

Vse tozadevne pošiljave naj se naslavlja direktno na sodr. Ant.

Prešeren, 678 W. 17. Str., Chicago, Ill.

Z bratskim pozdravom,
uredništvo in upravništvo.

Od blizo in daleč.

— Na otoku Jolo, hribu Mount Dajo, so ameriški vojaki poklali vse vporne Morote. Prizanesli niso otrokom, ne ženskam.

Predsednik Roosevelt je pa čestital generalu Woodu na ti slavni zmagi. Vsled te nečloveške čestitke je neki demokratični poslanec ojstro prijel Roosevelta v državni zbornici. Povedal mu je, kar mu je šlo.

— V Avstriji se je minoli mesec razpravljalo v državnem zboru o splošni in enaki volilni pravici. Resnici na ljubo moramo konstatirati, da vladni volilni načrt ni tak kakršnega zahtevajo zavedni delavci, organizirani v socialistični stranki. Ali pr. ti ti majhni drobtinici pravice so tudi slovenski liberalci, ker se boje za svoj obstanek. Naobratno so pa klerikalci za načrt, ker pričakujejo dober vspeli tega načrta. Obama meščanskima strankama na Slovenskem se ne gre za načela, ampak za strankarsko korist. Načelno se bojujejo le socialisti.

— Pri Lensu v okraju Pas de Calais se je pripetila grozna nesreča. Vsled razstrelbe v premogokopu je zgubilo svoje življenje nad 1.100 premogarjev.

Dandanes so tehnične iznajdbe v premgarški obrti tako napredovale, da bi bila vsaka nesreča izključena, ako bi se rabile varnostne naprave.

Ali pri kapitalistih odločuje dobiček in če vsaki dan pogine magari tisoč delavcev v njih interesu za to se kapitalisti ne zmenijo! Pač dokaz, da je treba v interesu kulture kapitaliste razlastiti.

— Patterson, nadzelnik v Chicagu in milijonar, je izjavil, da je socialist, zajedno se pa zahvalil za mestno nadzelnirsko službo, ki nese na leto več tisočakov.

Ta odprta izjava je napravila v meščanskem političnem taboru velik hrušč. Ako bi bil Patterson siromak, bi ga imenovali ne reem, ker je pa milijonar, pa trošijo o njemu podle laži.

Obrekovalci so podobni drug družemu kakor jajce jajcu. Pa naj bodo Slovenci ali pa "pristni" Američani. Vsakemu, ki ne tr. bi v njih rog, podtikajo najslabše namene. Ti ljudje pač sodijo druge po svojem lastnem mišljenju.

— Pri Portlandu v Coloradi sta trčila dva vlaka drug ob drugega. Vsled te nesreče je več oseb vbitih in ranjenih. Železniška družba se zgovarja, da je nesrečo zakrivil telegrafist, ki je v službi zaspal. Seve je družba zam. lčala, da je bil dojeni telegrafist *dvainsedemdeset ur v službi*.

Vzlie temu dokazu, da so kapitalisti — lastniki železnice — zakrivil nesrečo vsled izkor. sčanja delavske moči do skrajnosti, bode obsojen telegrafist, kapitalisti bodo pa se v prihodnje izkorisčali ljudstvo, ne da bi se jim skrivili las na glavi.

— John Most, anarhist, izlajatelj in urednik lista "Die Freiheit", je umrl po kratki bolezni v Cincinnati, Ohio. Bil je na agitatoričnem potovanju v Chicagu. John Most je radi svojega prepričanja prebil več let v ječi. Bil je zaprt v Avstriji, Angliji in Ameriki.

"Most samega sebe nikdar ni smatral angeljem. Le sleparji, duševno omejeni kretini, ki nimajo individualnosti, se smatrajo za čednostne ljudi, ki nikomur ne skalijo vode."

John Most je bil rojen leta 1846 dne 5. febr. Bil je strah mogočnim vladam, da si je bil proletarec v pravem pomenu besede, ker je bil njegov vpliv v proletarskih krogih ogromen.

Časten mu spomin!

— Protislovje! V "Glas Svobode" očirajo sodr. Žembergarju, da je bil v stari domovini socialističen "glavar" in pa delavec. Na drugi strani pa zopet pravijo, da socialisti stremijo za brezdeležan življenjem na troške drugih. Ti duševni reveži pač ne vedo, da socialisti sploh nimajo glavarjev. Glavarji so le tam, kjer se nekatere osebe smatrajo za nekaj boljsega, druge pa za nekaj slabsega.

Pa čemu bi pripovedovali to kretinom. To bi veliko pomenilo, kakor nositi sove v Atene.

Veseli naj božo, da je papir mrtva in neobčutljiva tvarina, ker drugače bi zaridel sramote, če bi se zavedal v kakšne svrhe ga zlorabljajo osebe okoli "Glas Svobode"

— "Proletarci vseh dežela združite se", je geslo Proletarca. To geslo pomeni, naj se združijo vsi proletarci brez sleparjev, ki hočejo živeti na troške drugih. In to sleparje okoli "Glas Svobode" jezi, radi tega se zaletavajo nerodno v "Proletarčevo" geslo.

— "V do sedaj izišlih listih "Proletarca" ni niti enega pomembnega

članka, s kojim bi delavec spoznaval, da hoče "Proletarec" res zastopati njega koristi. Tako je tudi nekdo zabrenčal v "Glas Svobode". Res duhovit stavek, posebno če človeku ni treba dokazati svoje trditve, ali če človek ne razume modernega delavskega gibanja. Delavstvu v korist so pa novice: "Cesar in farmer", "Roman iz življenja" itd. Pisatelj okoli "Glas Svobode" že vedo kaj je delavstvu v korist, saj to dokazujejo norcem v blaznici v vsaki številki.

— "Glas Svobode" je socialističen list. Kdor verjame bo izveličan, tako nekako se glasi iz predalov tega "duhovitega" lista.

Ali ti gospodje, ki nosijo zvonec pri "Glas Svobode", so pozabili ali pa ne vedo, da je protisocialistično, ako je le ena ali nekaj oseb lastnik lista, ki se odeva s socialističnim plaščem.

Pred tedni so imeli v New Yorku pr. stasi socialistične (socialist party) in socialistične delavske (socialist labor party) stranke velik skupen shod, na katerem so se vsi izrekli proti temu, da bi ena sama ali nekaj oseb bila lastnik kakega socialističnega glasila, ker je to direktno v protislovju s socialistični načeli.

Seve o tem shodu g. M. V. Konda prev. dno molči, ker bi vdaril samega sebe po zobeh, ako bi poročal o njemu.

OSUDJENI NA SMRT.

Odeša, 5. ožujka. — Vodja u Sebastopolu pobunjenih mornara, pomorski poručnik Šmit, odsudjen je na kazen smrti na vješalima. Trojica od drugih buntovnika osudjeni su na smrt strijeljanjem, dvadeset sedam njih na tamnico, a deset ih je riješeno od optužbe. Odsudjeni apelirali su na vrhovno sudište. Smrtna osuda imade se ovršiti na 6. ožujka o. g.

Iz Beograda brzojavljaju, da je srbski kabinet na čelu sa Stojanovičem predao u ruke kralja Petra svoj. ostavku s tim obrazloženjem, da ministri ne mogu prihvatiti prijedloga se strane Austro-Ugarske za sklopljenje trgovačko-političkog sporazuma.

(Prvi Stojanovičev kabinet bio je sastavljen na 29. svibnja 1905., koji je odstupio već na 12. kolovoza. Istoga dana bio je povjeren Stojanoviču sastav novoga, današnjega kabineta, koji evo takodjer sada odstup.)

Zastava naša nek' se vije,
Slobode, pravde to je znak.
Još crna laž nam danak krije,
ali već rudi zorin zrak!
ali već rudi zorin zrak!
Neka nam borbom strašnom preti
dušmana naših silan broj, —
lobedit ćemo mi u njoj
i hrabro stići svojoj meti: —
Napred hajdemo mi, jer pravda zo-
ve nas
na sveti rad, koji će nam donjeti
sreću, spas!

Najveći dušman što nam smeta,
da cilju svom možemo doći,
jest zabluda — neznanje sveta,
što samo uma ruši moć.
A kad neznanja prevlast mine,
tad nitko neće protiv nas, —
nastat će opšte sreće čas.
Sloboda prava će da sine!
Napred hajdemo mi...

Potomstvo će već jednom dati
i onama prave dan sud;
pa i sad dela naša prati
zahvalni pogled odasvud.
Zahvalni pogled odasvud.
Dizimo druzi moćne čete,
branimo hrabro svojo stvar;
oduševljenja nek' nas žar
grije do kraja borbe svete!
Napred hajdemo mi...

Ustrajan nek je ko se krene
na teški naš orbiljni rad,
jer će inače da nam svene
današnji naš usjev mlad.
Kad bi sijai baš i pali,
klicu će čuvat radno tlo:
čuvajte i vi, braćo, svo
u zaveštaj što bi vam dali.
Napred hajdemo mi, jer pravda zo-
ve nas
na sveti rad, koji će nam donjeti
sreću, spas!

DOPIS IZ DOMOVINE.

Kako se gule siromaki.

Došao jedan seljak Paško Prkić iz svojeg siromašnog sela Ravnanja u Spljet, da nadje kakovog rada, te se najprije obratio na M. Reića, poslovođu kod Betice. Kako su seljaci već naučeni, da u gradu nema ništa, ako se nepodmiti, ponesao je on 2 kg. prasetine da podmaže Reića. Ovaj uzeo meso, ali mu reče, da sad nema posla, neka dodje za 8 dana. Prkić ima dan hoda do svojeg sela, no kad je samo posla! Tesko je čekao taj dan, a kad je svanu, uzeo je on sunku i zatezao seljaka dva dana sa obećajima, a na koncu ga opet poslao na 8 dana doma. I to vrijeme je prošlo, a naš Prkić dovuče opet zeca, da podmaže Reića, ali opet istim uspjehom, a kada je opet došao dan njegove nade, pohvatao on — valjda zadnje stoji imao — 4 patke i dovuče Reiću na dar. Na ovaj se sada sigurno osvjedočio, da seljak više ništa nema i nakon dva dana, kad je seljak i zadnju paru za život u gradu potrošio, uze ga u posao. Bjednji seljak zahvalio Bogu i svim svecima i sveticama božjim, da je ipak jednom dosligao željan cilj i radi s veseljem. A kako se upropastio, kada mu u subotu rekoše da više nema posla, i da može opet ići! Koliko li strplivosti u tom neukom čovjeku, kad nije na mjestu dao odlučka svome ogorčenju, pak kaznio drzkoga bezobraznika i izrabljivača hahkovjernosti.

Dalmatinac.

U važnom historičkom momentu kreće se danas život cijele Evrope. U svim njenim dijelovima i krajevima zatalasale se visoko valovi borbe za prava čovjeka, za prava naroda, za jednaka prava svih članova društvene zajednice. Oni široki, najniži slojevi narodnih masa, ono ogromno i nepregledno more bespravna puka, koji je kroz stoljeća živio u poniženju, ropstvu i potlačenošću, osjećao samo na svojim leđima okrutni bič i sramotni iglo besprimjerne nepravde vladajućih razreda, taj silni ocean bespravnog, prevarenog i za svoja prava okradenog ljudstva, uzbuđeno se pod burjom i olujom novih ideja i novih zanosa, pod snažnim orkanom nesuzdrživog razvoja i napretka, te u žestokom, vrtložnom svome kretanju baca iz utrobe svoje sve one, koji su do sada skućeni i bespravni čamili u najdubljim njegovim dubinama, na površje, na svjetlo, na sunce slobode i pravde.

U svim onim zemljama i državama, gdje je natražnjačtvo, reakcija ili brutalna sila gospodujućih klica i klasa zajašila na najsvetija narodna prava, na najsvetije političke i ustavne slobode, na pravo narodne samodruke, na pravo odlučivanja svojom vlastitom sudbinom, u svim tim državama i zemljama ori se danas iz grudiju milijona jedan jedini oduševljeni i zanosni pokrik: van sa sveopćim, jednakim, tajnim i neposrednim izbornim pravom. Ovaj pokrik je znak današnjega vremena, u borbi za izvođenje ovog političkog zahtjeva usredotočuje se sva politika, troši sva snaga i energija bespravnog radnog naroda.

Ne nije možda ovo tek očajni krik nemoćne raje, kojoj je dogorjelo do nokata, kojoj je prekijjela strpljivost, nego je to gromni glas organ zovanih masa, glas koji nije ostao tek glasom vapajućega u pustinji, nego je danas prema nosiocima svojim revolucionarnim svojim protestom u temeljima zaljuljao stupove evropske reakcije i u mnogim državama, pače i u onim, gdje se upravljalo krvavim terorom državne sile, polučio ono, za čim kliče.

I u istoj samosilničkoj Rusiji probijen je napokon led. Jače nego svetinice i vješala, jače, nego svaka tiranija i despotija, bila je želja, volja i pravo naroda. U javnom, otvorenom ratu, u strastvenim i herojskim borbama na ulici na nasipima i opkopima barikada skršena je i u prah i pepeo oborena krvnička samosilnička vlast, a na njenim razvalinama podignuta sloboda i ustav Rusije na širokoj demokratskoj podlozi, na podlozi sveopćeg prava glasa za ono tijelo, u kojemu se kroji narodna sudbina. Uz žrtvu života i krvi najboljih ruskih sinova zarumeno se jutro ruske slobode, osvanuo dan Nove Rusije, u kojoj će se od sada narodi sakupljati u savez slobode i pravde.

Nema sumnje, da je ova veličajna pobjeda ruske revolucije najgromkije odjeknula u onim državama, gdje narodi stenju pod jarmom sličnih odnošaja, pod pritiskom srodnih neuvjernih i okrutnih vlada, i da je ovaj uspjeh titanske borbe rusko-ga naroda dao snažne impulze onim narodima, kod kojih je isto tako aktuelna ona politička borba, koja ide za osvojenjem sveopćeg izbornog prava. Može se slobodno priznati, da

je iz pobjede ruske revolucije najjače pobude trpila borba i pokret naroda u Austro-Ugarskoj monarkiji, gdje vlada takov izborni sustav, koji ne samo da se ne može dovesti u sklad ni s najprimitivnijim načelima morala i zdravoga razuma, nego takova izborna nepravda, koja je osigurala vladu dvjema korumpiranim klikama u Beču i u Pešti, i koja već kroz decenije vuče ovu nesnosnu krizu postojećeg dualizma, koja se je sada zaostrišla do krajnjih granica i stupila u najakutniji stadij. Svi narodi — Magjari, austrijski Nijemci, Česi, Poljaci, Slovenci itd. svi ti osjećaju, da ključ za riješenje ove krize, da izlaz iz ovog nesnosnog stanja leži u uvođenju sveopćeg izbornog prava. U parlamentu, u skupštinskim lokalima, na ulici, svagdje i na svakom mjestu vodi se borba za ovo vrhovno političko pravo bez kojega nema naroda ove monarkije ni čistoga zraka, ni slobodnoga daha. I burnim parlamentarnim debatama, žestokim skupštinskim govorima i imponantnim uličnim manifestacijama, koje su svojom brojnošću i svojom disciplinom otkrili veliki stupanj političke zrelosti i političke odgojenosti onih izbaštinjenih društvenih slojeva, koji traže sveopće izborno pravo, mora najposlije uspjeti, da ovaj pokret, da ova borba bude okrunjena konačnom pobjedom.

Valovi ovoga pokreta zapljuskavaju malo po malo i mirne obale "lijepje naše domovine". A skrajnje je i vrijeme, jer ona izborna nepravda, koja vlada u toj "lijepoj našoj Hrvatskoj", tako je golema i nečuvana, da ona sve one lijepe fraze o modernoj, kulturnoj i ustavnoj državi čini iluzornim, tako, pa bi se narod u ovoj zemlji prema mjerilu svojih političkih prava mogao mirne duše uvrstiti u red divljačkog azijskog bespravlja, u red posve neustavno vladanih Hotentota i Zulkafra. Može li se govoriti o ustavnosti, o izbornoj pravednosti u ovoj zemlji, gdje od dva i pol milijuna stanovnika uživa po postojećem izbornom sistemu 50,000 t. j. niti dva postotka prava glasa za sabor, u kojemu se odlučuje o najživotnijim pitanjima naroda, gdje od svake stotine žitelja imaju dvojica pravo glasa? A to je tek neznatna šačica bogatih gradjana, imućnijih seljaka i — činovnika, dakle i od ovog malenog broja privilegovanih sretnika, otpada priličan kontingent na ovisne službene glasove. Nije li ovo najgorča nepravda, nije li ovo upravo besprimjerna prevara širokih narodnih slojeva, koji su prema ovakvom izbornom redu izključeni iz našeg najvišeg zakonodavnog tijela, u kojemu se odlučuje o najvitalnijim interesima puka, a bez puka i njegovih zastupnika?

Hrvatski sabor nije narodna kuća, nije predstavnik narodne volje, ako pod narodom ne razumijevamo onu šačicu bogataša i velikih poreznika, onih "viših deset tisuća", nego one milijune "malih ljudi", milijune onih oblačenih i prezrenih stvorova, koji ogromnim svojim žrtvama u krvi i novcu nose najveće isključenosti od vijećanja i uređivanja javnih posala. Hrvatski je sabor — sabor razrednih privilega ili još bolje sabor jedne korumpirane klike, klike vladajućih madjarona, koji nemaju nikakva oslonca u narodu, koji nisu ušli u narodno zastupstvo kao poslanici narodnog povjerenja, nego

se jedino na temelju ove besramne izborne prakse i nepravde prokriomčarili u zakonodavno tijelo držaći uvijek više svoj osobni interes i interes svoje kaste nad interesima i potrebama puka, kome su oni prema svome društvenom položaju ne samo najveći politički protivnici, nego i najveći razredni dušmani.

Jedno današnji nepravdani izborni red i izborna praksa idu u prilog održanju njihove moći. I zaista će ova i njima slična gospoda i na dalje grijati saborske stolice i igrati lažne uloge "narodnih zastupnika", dok narod, radništvo i seljaštvo, onaj pravi narod ne progleda njihovu sramotnu sljeparsku igru, i dok sam vlastitom svojom snagom ne poduzme borbu za svoja politička prava. Tek onda, kad budu široke pučke mase, politički osvještene i kulturno revolucionirane, poslale svoje zastupnike u sabor, kad budu njihove tegobe i njihove želje došle do izražaja, kad će one sudjelovati kod uređivanja javnih odnošaja, kad će one u svoje ruke uzeti odlučivanje o svojoj sudbini, kad će njihov glas biti odlučujući u riješavanju onih pitanja, u kojima se radi o državnim zdacima i porezima, o javnim uredbama itd. tek onda će biti hrvatski sabor predstavnik suverene volje. A takov može biti jedino onda, ako se saziva na podlozi sveopćeg, jednako, tajnog i neposrednog prava glasa.

Proletarijat, organizovan pod crvenom zastavom socijalne demokracije započeo je već borbu za sveopće pravo glasa i izbora. On će ovu borbu i nastaviti, dok ovo političko pravo ne osvoji. Nismo nikakvi fantasti, ni idealni utopisti, da bismo vjerovali, e ćemo preko noći doći u posjed sveopćeg izbornog prava. No socijalna demokracija pripravlja će i organizovati ovaj pokret dotle, dok se od ovog prvog preludija pokreta za sveopće izborno pravo ne razvije žilava i uporna borba, koja će silnim svojim mišicama srušiti zgradu današnjih nepravdanih izbornih povlastica i prisiliti mjerodavne krugove, da uvedu sveopće i jednako izborno pravo.

POPO, KOJI TJERA DJAVOLA.

U ožujku ove godine govorilo se u Hitau kraj Radštata u Solnogradskoj, da u kući Maroldbauer ima duhova. Stolci, stolovi, kratko sve pokućstvo, posjednuto je od vraga te po noći skače. Kapelan i jedan kapuciner dođoše u tu kuću te istjeraše djavola svetom vodicom i krotirom. Neko vrijeme vladao je mir. Ali naskoro počeli su se javljati duhovi na novo. No ovaj put ušli su u trag tome duhu. Zvao se Elizabeth Fischbacher, pa je osuđen na mjesec dana zatvora. — I ovaj slučaj dokazuje nam, kako hoće popovi da zadrže koprenu nad mozgom širokih slojeva. Šteta je samo, što nisu kapelana i fratra također strpali u buharu.

Kad je bila pročitana osuda na smrt odsudjenom poručniku Šmitu, izrekao je on ove riječi:

"Mislim, da je moj pranger pogranični stupac, koji još dijeli staru slavensku Rusiju od nove slobodne Rusije. Kad bih znao, da ću svojom smrću iskupiti slobodu Rusiji, umro bih na smiješkama na usnama."

PODLISTAK.

San jednog Kršćanina.

— Kineska priča. —

Kažu, da samo u divljačkim zemljama ljudi goli idu. I kršćansku su nekad smatrali divljačkom zemljom, a kršćane divljacima, ali oni njesu išli goli. Imali su i gaće i košulje i gunje i, čak po nekoliko ogrtača. Tek odkako je Aj-hung-lung zavladao kršćanima i otkako su se po njoj razširili njegovi ljudi, koje su sve novine nazivale "civiliziranim", narod kršćanski, naročito težaci izgubiše sve svoje odjelo, da odjenu Aj-hung-lungove golače. Oni ostadoše u samim košuljama. Kršćani imali su i nešto imanja, naročito stoke, ali im to izmakoše iz šaka i sve ode u gospodске trbuhe "civilizovani" Aj-hung-lungevaca. Težaci kršćanski ostadoše bez ičega, na komadiću zemlje, zakog njesu znali: njihov lije, je, i koga su morali znojem svojem gnojiti, da im dade bar onoliko ploda koliko su cincima morali platiti u Aj-hung-lungovu kasu za globe i poreze. Doduše kršćanima nije bila prokleta i nerodna zemlja, bilo je u njoj iroda i štuma i svakih drugih blagodati, a ipak se Ti sretni kršćani njesu mogli koristiti tim blagodatima. Sluge Aj-hung-lungove gonili su ih i zatvarali, ako bi zimi, uzeli iz štume i tovar drva da se sagriju. Takav luksus kršćanima se nije mogao dozvoliti i samo ljudi iz Aj-hung lužije mogli su i krčiti štume i kopati rude i sve činiti što hoće. Čak su im u tome morali kršćani pomagati i mučiti dan i noć, a da ne dobiju ni jednog cincina za nagradu, osim ako se koji Aj-hung-lungovac nije smilovao te im privezao po jednu čušku (na lice udarac).

I udarcima su kršćane često odlikovali! Ako je koji kršćanski seljak došao pred Aj-hung-lungov sud, okretala mu se glava kao vetrenjača, jer su čuske pucale sa svake strane i Aj-hung-lungove sudije tepale su mu i nazivale ga najljepšim njihovim imenima u pr. magarče, svinjo, stoko, gad... I čitav dan, neprestano, nizala su se ta ljepa imena, koja su tako krasno dolikovala pasovala "civilizovanim" Aj-hung-lungovcima. Naravno, da iza toga divnog i poučnog razgovora seljak nista svršavao nije, niti je mogao svršiti, i za jednu stvar morao je doći po petdeset puta te potrošiti svoj zadnji cincin te još ne znadoše, na čem je. Tek nakon smrti njegove ili njegova unučeta, rješavale su se pojedine stvari, čije će odlicke, ako Bog da, svaki na strašnome sudu dobiti. No otezale su se samo one stvari gde su kršćani imali što zadobiti. A ako je bilo govor a Aj-hung-lungovima izplatama sve je išlo mnogo brže. Tu su odma trčali Kirikire (oni, što popisuju poreze) pr. anjima Bilmbini (oni što naplaćuju i pljene). Svi oni trčali su kršćanskom seljaku, pa su mu najprije premetali kuću, pojmeli mu i popili sve što je imao, pa ga zatim "učili pameti". "Učenje pameti" bilo je vrlo prosto i jeftino, jer su Aj-hung-lungovci, kao civilizovani ljudi, vrlo praktični i vrlo jeftini. Najprije bi ga svezali i dobro pričvrstili ruke, pa bi ga tukli gvozdenim kundacima sve dotle, dok mu nije tjelo omekšalo kao pamuk i dok kroz čelo i usta ne udari krvavi znoj i pjene. Tada je najprvo morao dati nekoliko cincina, da ga pu-

ste, pa bi morao platiti sve što je dužan Aj-hung-lungu, pa bi im (ako je još imao) morao ponovo dati da se najedu i napiju i tek onda bi ga ostavili... I na taj način naplaćivali su se Aj-hung-lungovi drugovi, kršćanski seljaci učili su se pameti a svi strici i kumovi bili su vrlo zadovoljni i hvalili su svoje izrabljivce. (Nastavit će se.)

Po zahtjevima više Hrvata (socijalističko organizirani drugova), da se u Chicago osnuje jedno na social. demok. ideji Jugoslovensko radničko naobrazbeno društvo. Stoga pozvamo braću Hrvate radnike, da se što većem broju tomu odazve. Skupština održati će se na dan 15. travnja u tri sata poslje podne kod J. Polaček, 683 Loomis str.

G. KONDI V ALBUM.

Enkrat, a za vedno izjavljam, da ne bom na napade na moju osebo v "Glas Svobode" nikdar odgovarjal, ker je "Glas Svobode" lastnina g. M. V. Konde, kateremu lahko jaz in drugi dokažemo, da je navaden slepar, lažnjivec in obrekovalec. S takimi ljudmi se ne polemizira osebno, ampak se jih prezira.

G. Konda me je direktno osleparil za zaslužek pri "Koledarju", s katerim bi lahko plačal svoje dolgovce.

Za take ljudi je edini odgovor pasji bič, kajti kdor bi se take osebe dotaknil z rokami, bi umazal le samega sebe ob blatu, ki vahi ob nji.

Ako se g. M. V. Konda vsled te izjave čuti razžaljenega na njegovi luknjičasti in trhlji časti, naj me toži, bom vsaj imel priliko pred sodiščem dokazati, da slepari, obrekujete in laže.

Človek, ki v pismu priporoča drugim ljudem, naj goljufajo, "samo, da bo šlo", ni le slepar, ampak tudi goljuf.

Ali ste razumeli, g. M. V. Konda? Torej na svidenje pred sodiščem, ako Vas skominja po moralčnih zašnicah.

— Jože Zavertnik.

HRVATI U MONTANI.

U broj 8. Zastave opisuje g. Sirovatka život naše braće, koji žive u Montani.

Prvo o njihovoj neslozi, drugo o maloj zaslužbi, treće o ljepoj tvornici, i naposljedku jedini spas naši drugova u današnjem društvu. (Ta malo izčitan čovjek nekačita odmah će vidjeti, da je cio članak samo lažkanje.) Teskom mukom na kraju članka doznajemo, da pisac nalazi cio spas i oslobođenje bjede i nevolje i pobolšanje plate Hrvatski radnika u crkvi u vrućem domoljublju i u Hrv. Zajednici.

U Chicago ima se podiči "Hr. Dom". To bi bila nepredobiva radnička kula "ha" (zit).

Ta lukava lija sa svojimi deklamacijama o domovinskoj ljubavi odvrača pogled hrvatskog radništva u Americi od drugih važnijih pitanja, koje bi ga dovele do uvidjenja da ti patvoreni veliki domoljubi, pod firmom domovinske ljubavi, tjeraju takovu odurnu politiku, i neupućeni narod tako za nos vuku, da je upravo sramota.

Pogledajmo, braćo, bolje taj radnički spas, što g. Sirovatka prode-

kuje, videt ćemo, da je to *bisnis* nekoliko vrućih domoljuba, a ovo domoljublje služi ko firma za *bisnis*. Pogledajmo u Pittsburg, pa onda u Chicago, gde je hrv. radni narod od dolara što ga je u znoju lica i žuljevi ruku svoji zaslužio, i uplatio hiljade i hiljade žrtvovao samo dadje do onog cilja, što su ti domoljubi prodekovali. I sad jeli su što dobra učinili za hrv. radni narod; učinili su mnogo ali u korist svojih džepova. Na posljedku bese premnogo pase poče i pravdati po sudovima, itd., dok posljedni cent nedodje u keke amerikanskim advokatima — opet rodoljubima.

"Pa eto skoro kule Hrvatske."

— Jedan bivši zajedničar.

KRATEK ODGOVOR BLAGAJ, S. N. P. J.

Kar je Konda nekaj številik pred 10. izdajo "Gl. Sv." t. I. javno *preklical*, to približno je sedaj Fr. Klobučar iz So. Chicago zopet podpisal. No, sedaj je menda še nekaj tacih, ki bi tudi radi prišli na vrsto — in nič nismo opravičeni dvomiti, da se v kaki 14. št. "Gl. Sv." ne podpiše pod tisto kdo drugi; saj vendar komaj čakajo, da tudi njih ime pride v "cait'ng'e". — Človek bi se temu smejal, ko bi stvar ne bila resnejša, kot si jo predstavljajo Klobučar in njegova zlahta.

Klobučar ni prišel z nikakimi dokazi, kar bi pobijalo priobčen članek v "Proletarcu", ampak z osebnimi napadi najnižje vrste. Kakor nam je Konda ostal dolžan o utemeljitvi tistih "tehtnih vzrokov", zakaj je vrgel Kaučičev dopis v koš, kakor, zakaj se je F. Petriču nepostavnim potom vzelo mandat, tako in na tak način hodijo vsi zagovorniki S. N. P. J. v javnost! — —

— Gliha vkup štriha!

VsPričo tacih nokovnjačev se je porodila tista prokleta rokovnjaška, korumpirana žurnalistička med Slovenci v Americi, koji ni para med najzavrženejšo pamfletarijo. — Klobučar pripoveduje, da se je za mojim hrbtom sklepalo (mogoče se je še mnogo družega sklenilo za mojim hrbtom...) in da je on tisti, ki je pripomogel, da sem bil imenovan v odbor S. N. P. J. — Me prav veseli, da pridete z barvo! — Toda zakaj ste to delali brez moje vednosti — za hrbtom? Ali zato, ker ste mislili, da vam bo Petrič "podrepna muha" — o kateri prav radi govorite — pa vam, mesto vaš delal? Da, vsekakor se vaše nakane in sedanje izpovedanje stem vjema; toda na Petriču ste se zelo zmotili. Po intimnem prijateljstvu Petrič ni imel nikdar skomin, ako to ni poznal v dušo. Načela so bili temu pred prijateljstvom; in ker so se naša načela ob priliki II. zborovanja križala, je Petrič storil korak, kakršen je primiren za rad. socijalista. Vse drugo se razlaga samoobsebi...

Pravi se: "dokler je še posloval na mestu, bilo mu je vse dobro, pravila so se strinjale z njegovimi načeli, a kakor hitro je propadel (kdo propadel?), začel je pisariti proti jed. in odboru." — Laž je, da sem bil s pravili zadovoljen; dolžnostim prevzetega posla pa se je treba ukloniti. Vse to pa je imelo trpeti le do II. zborovanja in takrat ozir pred tem šele, je bilo umestno povedati, kaj komu ne dopade. To sem v diskuziji skušal povedati, ali že ta-

krat se je to smatralo za *greh*! Kaj mešate torej dobo pred diskuzijo (za katero tako nimate vsi vkup smisla) in ono ob diskuziji skupaj? Dokaz, kakšna duševna mizerija vlada v glavah "glavnih" uradnikov.

In sedaj, kar se moje privatne osebe in obstanka tiče, pa-Mistr Klobučar, *hands off!* V tem oziru si nepustim ničesar reči, od nikogar! K mojemu obstanku niste Vi niti odborniki niti kdo drugi v Ameriki dodali ničesar; v moj obstanek, kakor v moje privatne zadeve — dok so te omejene le na mojo odgovornost — se nima nihče pravico utikati! Stem se nemislim opravičiti pred nikomur, temveč povedati ob enem, da glede stanovitne eksistence ne jemljem vzorce ne po Klobučarju, niti po splošnih rojakih...

Toliko prvič in zadnjič v oseben odgovor o tem.

— V Chicagi, 15. marca 1906.

— Frank Petrič.

"... SAMO DA BO ŠLO ..."

Uredniški odbor "Proletarca" je v posesti pisma, ki ga je svoj čas Konda pisal sođr. Petriču na potovanje in ki je karakterističen dokument Kondovega "idealizma" oziroma njegove taktike v dosego popolitve, njegovega zasebnega kšefta. Citat se glasi med drugim doslovno: "na vsak način gledaj, da bodeš za pot prihranil ali prigoljufal samo da bo šlo..."

Torej, po njegovi metodi: slepari, laži, obrekuj, delaj ljudem krivico itd. — samo da bo šlo... da bo šel njegov kšeft naprej... Kaj naj dodamo še temu, da bo slovenski razumni javnosti v Americi razodeto, zakaj smo nastopili proti tem tihotapcem? Ali se mogoče zopet kdo najde, da bo tako postopanje zagovarjal? Ali se najde zopet kdo iz med slovenskih kretinov, ki nam bo dejal: da nismo opravičeni nastopati proti takim nakanam? Kdor bi odbraval tako početje, ta ni vreden družega, kakor da se ga iztrebi iz površja slov. javnosti! pa bil to kdor koli! Naša sveta dolžnost je, da take stvari, ki so narodu škodljive, odstranujemo, in to bomo delali neoziraje se na levo ne na desno! Čimveč ji pritisk na nas, toliko energičnejši odpor! —

Kdo izmed slovenskega razumnštva v Americi naj misli, da imajo taki ljudje, ki so vstanu kaj tacega pr. pončati — v resnici poštene namene za javno korist? — —

Mi mislimo, da ni nobenega, ki bi napredek slov. naroda pojmlil v tem smislu! — Mi imamo torej prav! Ali ne? — Skrite se, pa se ne prikažite v javnost več! — — —

In zopet: "samo da bo šlo..." Konda je nosil en čas soc. krinko — Zakaj? — "samo da bo šlo..." V S. N. P. J. se vidi strašen napredek. V čem? — Nova društva! in jednota bo štela kmalu 2,000 članov. Ko bo pa štela jednota 2,000 ljudi, takrat se nekaj zgodi. — Kaj? — tajnik dobi višjo plačo! To vse je na podlagi komercijalne konkurence — za: — samo da bo šlo... in: — samo da bo šlo... da bo šel njegov kšeft naprej... Ali naj še kaj navedemo, da bo slov. razumna javnost v Americi dobila dobo voljo pa spoznala senco, za katero se skrivajo taki konkurenčni gospodje??...

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Slovenska Socialistična zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

SPLOŠNA STAVKA — ALI VO LITEV?

Piše Omega.

V zadnji števec "Proletarca" je Kavačev Jože v članku "Ali bode volitev sama prinesla delavstvu rešitev?" razmotril splošno stavko. O tem vprašanju, ki sili dandanes čimdalje bolj v ospredje, in o volitvi sami hočem tudi jaz spregovoriti nekaj besedij.

Resnica je, da delavska stranka (socialistična) spreminja svojo taktiko, kakor jo zahtevajo razmere ali pa duh časa.

Radi tega je tudi nastalo vprašanje: reforma ali revolucija. Kdor razume revolucijo tako, da mora biti revolucija vedno le krvava, da se mora vršiti le v pouličnih bitkah, ta je na krivem potu.

Socialisti niso krvžejni volkovi ali tigri, ki morda hrepene po prelivanju človeške krvi, ampak želijo, da se zaplastitev posedujočih slojev izvrši kolikor mogoče hitro in mirnim potom. Sploh so se pa do dandanes že tudi zvršile nekrvave revolucije. Saj o tem nam pripoveduje zgodovina.

V vsaki konstitucionalni državi bi poulični boj med vojaki, ki so dandanes še zvesti uniformirani hlapci cesarjev, kraljev, knezov in kapitalistov vobče, in delavci, prizadjal socialistom hud udarec, nikakor bi pa ne uničil socialistične ideje, katero dandanes priznava na milijone ljudi v vseh kulturnih državah. Za uničenje socialistične ideje so vse ameriške in evropske puške — repitirke preslabe.

Zopet pa priznam, da se prav lahko pri preobratu, ki poseza globoko v gospodarske razmere, tudi kri preliva, posebno če so nasprotstva velika. Za to nam zopet jamčita zgodovina in pa človeška psihologija. Resnica je pa zopet, da so se zavedni delavci do dandanes še v vseh svetovnih državah še vedno borili z duševnim orožjem, da so le tam posegli po nasilnih sredstvih, kjer so jih v to prisilili kapitalisti ali pa vlada. Torej je neumnost delavcem podtikati nekaj na kar še ne mislijo.

V državah, kjer je splošno volilno pravo, skušajo socialisti potom volilne borbe zasesti vsa mesta v vseh postavodajnih zastopih — v državnih in deželnih zborih, mestnih in občinskih zastopih itd. V to

svrhu imenujejo svoje kandidate, prirerajo volilne shode, na katerih obširno razpravljajo o socialističnih ciljih in načelih, o ranah današnje kapitalistične družbe itd.

Seve ni ta pot za uresničenje socialističnih načel in ciljev le počasen in drag, ampak tudi sili neko drugo vprašanje na dan. In to vprašanje je važno za vsakega mislečega delavca, ki je zadnja leta doživela da se meščanstvo v mnogih krajih ni hotelo umakniti delavstvu, ali da se ena stranka ni hotela umakniti drugi, dasi je bila v volilni borbi skrajno poražena.

To vprašanje se glasi enostavno: Kaj potem, ako delavstvo pripori zmagovito državnemu zboru in kapitalisti ali njih hlapci nočejo umakniti se?

Ali se naj delavstvo postavi pred puške plačanih morilcev — biričev in vojakov, ali je delavstvu odprta še druga pot, da lahko strmoglavila današnjo človeško družbo, današnji način proizvodnje in razdelitve produktov, to je vprašanje, ki daje vsakemu delavcu misliti.

S praznimi rokami pred puške-repitirke in topove, to bi bil samomor za delavce. Pač pa imajo delavci drugo orožje, to je pasivna obramba, to je splošna stavka, pred katero se že dandanes tresejo kapitalisti in njih plačani hlapci, dasiravno se je za njo začelo še le zadnja leta agitirati intenzivno in sistematično.

Kam naj pošljejo v slučajih splošne stavke kapitalisti svoje najete morilce v uniformah, ko bode v vsaki vasi počivalo delo? Ali naj varujejo njih hiše in palače ali njih industrijska in trgovska podjetja v velikih mestih, ali naj jih pošljejo v mala mesta, trge in vasi?

Koliko bo denar kapitalistov vreden ob času splošne stavke, ko bodo zaprte tudi vse prodajalne za jestvine, ko ne bodo zvižgale lokomotive na železnicah, ne drdrali vozovi na uličnih železnicah itd.? Nič! Ker denarja se ne more nihče najesti in magari če je kovan iz samega čistega zlata.

Mej tem ko bodo kapitalisti ob času splošne stavke in splošnega bojkota za kapitaliste vzlic njihovim polnim mošnjam denarja umirali gladu, prčno lahko delavci že čez nekaj dni s produkcijo za sebe, ako so dobro organizirani v strokovnih društvih, produktivnih in konzumnih zadrugah.

Torej splošna stavka ni krvav preobrat, kakor si domišljajo nekateri, pač pa je pasivna obramba produktivnih slojev napram današnjim kapitalističnim tolovajem, ki ne orjejo in ne sejejo, pa vendar žanjejo.

Ako dandanes kapitalisti rožljajo s sabljo po svojih najetih biričih, da bi delavce zvalili na tisto polje, kjer sablje sekajo in puške pokajo, potem je to rožljanje kapitalistov povsem nemarno in brezuspešno, ker delavci niso tako zabiti, da bi se spuстили v tako bitko, v kateri bi imeli mnogo žrtev, poleg pa še poraz. Te usluge jim delavci ne bodo zvršili. Tu je vsako izzivanje v strani kapitalistov zaman!

Čas revolucij zavednih manjšin na čelu brezzavednih mas, ki bi ljudstvu prinesle pravo svobodo in enakost na gospodarskem polju, je minol. Na plano pa stopa čas pasivne obrambe produktivnih slojev, čas splošne stavke in splošnega bojkota

napram kapitalistom, ki bo prerodil današnjo kapitalistično človeško družbo v socialistično.

NEKAJ POLEMIKE.

Piše P—č.

Naturen razvoj (evolucija) se ne vrši povsod enako; na raznih kontinentih ima razvoj nature (pa naj se že ta natura postavlja v kakršno obliko hoče) svoje predpogoje, ki so prvotna uprizoritev potrebe — vzrokov — da razvoja ali *revolucij*, ki prav-zaprav tudi niso nič drugega kot utrinek *evolucije*.

To zadene razmirno snovne (trophonomičen nauk), kakor živstvene (foronomičen nauk) enako.

Kjer je več pogojev za vprizoritev vzrokov, tam se preje pokažejo kali — posledice, ki rastejo in jih imenujemo napredek. Napredek pa je lahko — pojmovan kvantitativno — naturen nestvor, če se napr. iznajde, da za živstvo ali snovstvo ne učinkuje dobrodejno. Človeštvo torej neguje le tiste lastnosti narave, ki so človeku koristnosne za vzdrževanje njegove ekzistence.

Kjer pa napr. ni pogojev, ni nasprotovanj v gibanju (nature se kvalitativno: napr. izolirano kakovost, nemore pojmiti, če imamo pred seboj veselstvo, vsenir), tam vlada naravna reakcija, ozir. absorbirana moč podjarmljenega napredka v obliki reakcije, ki se jo lahko opaža pri živstvu in snovstvu.

Vsled tega je naše življenje istotako — po razmirah — obenem tudi pod vplivom tega napredka in reakcije (dasi človeštvo gleda najraje iz hiše narave ven, v "moderno" prerobenost) z naravnim razvojem paralelno-enako.

Ako zasledujemo napr. politično ali gospodarsko gibanje po celem svetu, tedaj vidimo, da so imeli razni posledki: napredki ozir. reakcija svoje, po obliki različne razvoje in zgodovine, ki si pa v bivstvu, z drugimi niso prav nič v navskrižju, kar se biologičnih primirov tiče.

Samega napredka (kakršnega pripozna skozi svoj egoizem človek), se ni nikjer beležilo v zgodovini brez reakcije; — reakcija je dala vedno povod, — kakor napr. pri sestavi raznih kemičnih sestavin, da so zmožne vzbuditi delovanje mehanizma — da se je, kar je imelo življenja v sebi vzdignilo proti uničujočemu reakcionarnemu mrtvilu. Reakcije brez napredka se ne da predstavljati, istotako ne napredka brez prvega. Obe sili ste nerazdružljivi, kakor je natura sama (objekt) nerazdružljiv.

Uprašanje pa nastane za nas: v kakšni situaciji se nahajamo in kakšno stališče zavzemamo v stopnjevanju napredka. Razumeti moramo namreč, da ima vsak napredek, v očeh še naprednejih svojo, več ali manj reakcionarno stran, ki ji nadevajo: lojalnost, konciljarnost, toleranca, zmernost itd. itd. — —

V to, odgovor na drugem mestu. Sedaj nam se je prašati z vsemi vred: kako naj definiramo napredek at de finitim? — Moderna znanost še ni naredila zadnji korak v znanstvu (to bi tudi ne bilo dobro, ko bi ga); razni prospekti še niso izčrpani v znanju; natura ima v sebi še mnogo, nam nepoznanih detajlov, ki jih je treba skozi eksperimen-

te privesti v kontakt z raznimi subjekti in iznajdbe postaviti svetu v javno korist; kar ne služi človeku, se navadno proglasi za nevrednost, če je to odobravanja vredno, za splošen razvoj, nimamo dokazov...

To je znanstvo, pri katerem nečemo iskati našega stopnjevanja v napredku. Mi hočemo pogledati globokeje. Mi hočemo pogledati in kolikor možno konstatirati, kdo pozna danes in stoji na višku poznanja nature, ki ne išče v njej samo gmotnih pripomočkov, da si je jedro snovne in živstvene ekzistence, sploh vse-mirja. Kdo je tisti, ki ne brska po naturi, kot po kupu gnoja, v katerem se zna, da se nahaja zakopano zlato? Kdo je tisti, ki pripozna vse narturne dobre za narturne elemente, za narturne subjekte? — Nasproti vsem predsodkom, moramo brezobzirno priznati, da so to le idealni naturalisti v vrstah inteligentnih anarhistov in socialistov! — Narava nesme biti tukaj kot kup gnoja, do ktere ga bi imeli pristop le gotovi individualiji, ampak ideal, v katerem najde vse človeštvo svojo srečo in blagostanje!

Vsled tega torej, ne samo zato, ker je to globoka znanost: kako tolmačiti naturo; ne samo zato, ker je to iznajdba, kakor napr. telefon, telegraf, pošta, tehniška veda, itd., ki nam služijo — če imamo za te iznajdbe slučajno sredstva, da jih odkupimo — se priklopujemo tem vzvišenim nazorom in idejam; temveč, ker je ta nauk iz narurne filozofije za nas absolutno — kot tlačena reakcija — potreben in koristen; ker se človeštvo uči spoznavati, da so vse iznajdbe vzete iz nature a služijo le tistim, ki so znali slabeje ogoljufati ozir. premagati jih, za njih delež. V tem sta se sešla elementa in se trčila eden ob drugega. Iz mrtvilne reakcije (v prvem primiru vedno) je stopila natura v plodovitost, ki je rodila življensko-naravno filozofijo v obrambo ogoljufanih. Reakcija triumfirajo z novorojenim napredkom...

Novorojen napredek, nazivan preje reakcija (vsled tega, ker ni imel lastnega življenja) si išče novo pot, lastno pot! Ali spoznanje in pot do te glavne poti, namreč do te filozofije je zelo težavna; ker je zelo izolirana v družbi po razmirah, ki jih ustvarjajo nasprotne, reakcionarne vede, ki so ostale vzlic porodu napredka še pri zelo čvrstem življenju — in tako je sugestija težavna, dasi bi jo moral s stališča individualnih interesov pojmovano v splošnem, vsak vsprejeti in spoznati za svojo dobro.

Vsled tega, ker manjka ljudstvu dušeslovja in idealov, se razvija vse počasi, dasi so pogoji tu; da si je pritisk reakcije neznošen; toda ker se je pri rojstvu tega pritiska izmuznilo le nekaj močnejega življenja iz tega pritiska, je nad reakcijo leglo še razumnost, ki je provzročilo še enkratno — podvojeno reakcijo (to so razumniki in nerazumniki, ki se vržejo vsled akutne situacije sedanje družbe razmiram v naročje in postanejo indirektni podpiralci reakcije), ki pada, zopet vstaja, zopet pada in ponovno vstaja mogočnejše...

Že preje smo se uprašali, kakšno stališče naj zavzemamo v stopnjevanju napredka napr. kot narod, slov. napredništvo. Govoriti nam je o reakcionarnem gibanju. Te-

ga imamo spraviti v kontakt, zato ker najdemo v tem gibanju ideal. Glavno uprašanje, ki nikakor neizgine nikdar izpred oči, dok smo Slovenci, je: ktere taktike naj se držimo, da bomo v javnosti vsaj primiren in upoštevajoč revolucionaren faktor v Ameriki. — Seveda, ne upoštevajoč pri revolucionarjih (saj to nima zmisla); temuč, upoštevajoč pri reakciji, — v prvem oziru slov. reakciji! V slučaju revolucije, moramo slov. vendar poznati slov. reakcionarce, da se z njimi obračuna bodisi že v kakršni koli obliki; v drugem oziru pa moramo ravno tako držati svojo pasivno os napram njim — v prvi vrsti! Kajti dokler narod ni zmožen spoznavati parasite lastnega naroda, tako dolgo mu zaman pripovedujemo, da ga kdo mori. Šovinizem pa nesme biti v službi — ospredju kot za intrigo ali slepilo; to delajo takozv. narodnjaki, da ložje svoj narod skubijo! Res je sicer, da so slovenski delavci v Ameriki izkoriščani gospodarsko in tudi duševno od ameriških, torej "tujih" kapitalistov, toda to še neopravičuje domnevanja, da naj bi se slov. reakcija v Ameriki izpuščila iz pred oči pa planilo samo po "tujih". To bi bil zelo nepreviden manever. Ravno obratna je stvar: jedro slov. reakcije ne tiči v tem, ker so delavci izkoriščani od kapitalistov drugih narodnosti, temveč, ker slov. reakcija vodi s pomočjo svojega reakcionarnega časopisja lastno ljudstvo nazaj — "v blažene čase", k reakciji; in to se dogaja le skozi dobičkaželjnosti od slovenskega razumnštva — kar pa cele zadeve in reakcionarne karakteristike, kakor položaja, bistveno ne predrugači.

Revolucionarno gibanje mora biti torej umno, v jedru avtonomno, v splošnem centralistično!

Kakor vzgaja slov. amer. časopisje s svoje strani reakcionarno maso, tako morajo — ne nemški, ali angleški revolucionarni časopisi, — ampak slovenski taki časopisi vzgajati slovenske revolucionarce, ki samoobsebi umevno — v obsegu svetovne stranke ozir. ideje — spadajo k nemu deblu, v svojem bivstvu...

Vsled teh navedeb, mislim, da za nas — slučajno majhen narod, v katerem se vsi procesi napredka vrše drugače kot pri večjih grupah — v splošnem ni pomembna kaka titulacija o "an-izmu", dokler se revolucionarne tendence negujejo, temveč, da zavzemamo tako pozicijo, da se vzdržujemo na površju kot avtonomen revolucionaren faktor! Kajti samo to je za nas, našo grupo merodajno. Vseeno torej to ni, kje da smo in kje nismo. Pa tudi za druge grupe to ni vseeno, ali poznajo razmere lok. grup raznih narodnosti ali ne. In iz tega, tudi ne za splošno rev. gibanje, ki si ga brez različnih narodnostij nemoremo misliti. Posamezniki tu nemorejo priti v poštev, če se moramo ozirati na krajevna pozorišča, ki imajo vsaka svoj razvoj, kakor smo že omenili. Ako je temu tako, potem je treba fiksije opustiti, ter obenem tudi višje študije posameznikom pa gledati, da se situacija obrne v prid splošnosti. Sem še vedno nismo ravnali (vsaj po lastni krivdi ne) — proti idealno. Sicer je pa tudi v drugem oziru mnogo boljše, da se ne segače že itak razdraženih živcev z vedno novim segačenjem, kajti doprznati

nam je treba, da je vse človeško delovanje odvisno od psihičnih momentov in večjih ali manjih vplivov fantazije, ki vstvarjajo nagibe, ki se pri različnih ljudeh različno razvijajo.

Kar sliši k temu, je za nas najpomembnejše v stopnjevanju napredka to, da najdemo že v tej družbi ljudi, ki kolikor razmire dopuščajo idejo tembolj uveljavljajo praktično; kajti čimbolj se ideja uveljavlja, toliko bolj je in toliko prej jo lahko spoznamo, koliko vrednosti ji lahko pripišemo. Pred vsem torej tacih mož, ki so značajni in že po natutri k takim idealom nagnjeni; ker le ti bodo vedno vzor drugim in idejo pospešili do svoje praktične veljave in vseobčega pripoznanja pri drugih... Nur für dass Grosse ums zu begeistern, aber in Kleinen getreu zu bleiben...

"POŠTENJAKOM" V SPOMINSKO KNJIGO.

G. Konda je gotovo človek, ki vedno piše in govori le čisto in golo resnico. Preko njegovih ust ne pride nikdar nobena laž, o tem nam pričajo dogodki zadnjih tednov v Chicagi, zajedno pa tudi njegov list "Glas Svobode".

Še ni dolgo, ko sta se srečala v gostilni g. M. Potokarja sodr. J. Zavertnik in g. M. V. Konda. V gostilni je bilo navzočih kakih 15 gostov.

Zavertnik je mirno vprašal g. M. V. Kondo, česar pa vi veste slabega o meni iz Chicage, stare domovine itd., ker mi obetate z razkritji v listu.

"Nič", je odgovoril Konda. "Čemu ste pa zapisali to laž v svojem listu?" je ponovil zopet Zavertnik.

"Za to ker ste me napadli v letaku," se je odrežal Konda.

"Vi ste navaden slepar in lažnjivec," mu je zalučal Zavertnik v obraz.

"Vi pa lopov," je odgovoril Konda.

"Dokažite, da sem lopov tu vspricho vseh, ker drugače Vam bom jaz dokazal hitro, da ste najpodlejši slepar, kar jih kedaj rodila slovenska mati," ga je zavrnil Zavertnik.

Konda je molčal — — —

"Vi ste podel in navaden slepar," je pričel znova Zavertnik. "Mene ste osleparili za moj zaslužek pri 'Koledarju' s tem, da ste mi rekli, ko je bilo treba napraviti račun, da so sodrugi — razprodajalci 'Koledarja' utaknili denar za razprodane 'Koledarje' v svoj žep, mesto da bi ga odračunili Vam. Plačajte slepar, kar ste dolžni za storjeno delo."

Konda je molčal, bil je poražen.

Nekaj tednov kasneje je pa poročal Konda v svojem listu: Zavertniku je plačano vse.

In res radovedneži, ki smo čuli na lastna ušesa, kako je Zavertnik obiral "poštenjaka" Kondo, ne da bi se bil upal Konda le z eno besedico braniti, da ni slepar, smo ob priliki vprašali Zavertnika, če ga je Konda res že plačal za "Koledar". Zavertnik je izjavil, da je Konda zopet debelo lagal v svojem listu.

Mi prepustimo sodbo vsem zavednim delavcem, naj sodijo o tem, je-li Konda slepar ali poštenjak, da je oblatil napram soodr. Zavertniku še razprodajalce "Koledarja", češ, da so mu ušli z denarjem, dasi je napravil pri "Koledarju" kakih \$200 či-

stega dobička, da Zavertniku ni bilo treba plačati delo.

Ali g. Konda je takšen resnicoljub, da bo skušal tudi to znova tajiti.

Radi tega mu bodemo pa postregli z njegovim lastnim listom.

Lansko leto je pisal g. M. Konda v "Glas Svobode", da bo že v prihodnji številki posvetil socialistom v Chicagi. In res v 45. številki je prinesel članek poln obrekovanja in nesramnih lažij, kakeršnih je zmožen le človek, ki oslepari svojega delavca za zaslužek. Letos je pa nekaj tednov nazaj prinesel v "Glas Svobode" izjavo, da je članek v 45. številki, v katerem je oblatil socialiste z gnojnico, prišel brez vednosti uredništva v list. Tableau! Konda je preklical svoje laži, obenem pa dokazal, da je tudi v tem preklicu debelo lagal, ker je trdil v 44. številki, da bo že razkrinkal socialiste v prihodnji številki.

G. Konda, ali res mislite, da so zavedni delavci tako kratke pameti, kakor vi, da se ne spominjajo, kaj so čitali v prejšnjih številkah vašega lažnjivega "Klukca"?

No, sedaj je pricapljal g. Fr. Klobučar in znova pogrel tiste laži, katere je Konda preje preklical. Kdo naj še verjame sedaj tem "resnicoljubom"?

G. Klobučar piše tudi o osebah v svojem članku, ki niso v nobeni zvezi s socialisti, le na vprašanje, zakaj je Konda lansko leto lagal, da je bil okraden neki Slovak, pa molči.

S tem dejstvom je Klobučar le dokazal, da je spreten učenec jezuitov in meščanskih ameriških politikarjev, katere je znani ameriški humorist Mark Twain v neki satiri tako izbornost naslikal.

Mi se le čudimo, da nas g. Fr. Klobučar ni tudi vprašal, ali nismo bili poleg, ko je John Hoch zastrepil svojo zadnjo sopogo in zakaj nismo ta umor zabranili.

Ako je g. Fr. Klobučar pozabil na odgovor, pa nismo pozabili vprašati ga znova: G. Klobučar, povejte, zakaj ste tudi Vi nalagali vsakega, kdor je Vas uprašal, če ste bili Vi okradeni, da je bil okraden neki Slovak, ki stanuje na isti ulici? Vam je bilo vendar znano, da na dotičnem zemljišču, kjer bi imela stati hiša z omenjeno številko, se pasje ute ni. Saj stanujete, že lep čas na eni in isti ulici. Torej je tudi Vam bilo znano, če ni hiše, da tudi Slovak ne more stanovati v nji.

Vi ste zasukali stvar tako, kakor da bi dotično vest prinesel le "Herald". V resnici so jo pa prinesli vsi čikaški dnevnik, vsaj nemški in angleški. In vsak človek vé, ki količkaj pozna časnikarstvo, da take vesti neizide same od sebe v svetovnih dnevnikih.

Ako ni bila Vaša oseba prizadeta pri ti aferi potem bi odgovorili kratko z ne, ne se pa izgovarjali na Slovaka, ki niti ne živi.

Taka izjava bi ne obudila nobenega suma. Sum se še le potem porodi, ako se človeka ujame na laži. Capito, g. Klobučar!

G. Klobučar! Vi pišete, da ste imeli poroštvo za \$2,000, obljubljeno pa daste razumeti med vsticami, da ga imate sedaj za več tisočakov. Mi Vam na kratko izjavimo, da Vi sploh nimate nobenega poroštva, ker za Vas plačuje poroštvo S. N. P. J. pri zavarovalni družbi za poroštva, kar je direktno kršenje pravil

jednote, zajedno pa oškodovanje jednote same!

G. Klobučar!! Kedar se gre za podporo kakega bolnega brata, takrat se vedno sklicujete na društvena pravila. Zakaj se pa niste sklicevali tudi na pravila jednote, ko se je šlo za plačati poroštvo pri zavarovalni družbi za poroštva. Povejte vendar, v katerem paragrafu stoji s črnim na belem, da mora jednota plačevati poroštveno zavarovalnino za osrednje odbornike jednote? Kedar se gre za druge brate v jednoti, tedaj imate vedno društvene paragrafe na svojem jeziku, kedar se gre pa za Vas, pa postanete takoj *praktičen anarhist*, dasi navadno to besede vedno lučate drugim osebam v obraz, ker mislite v svoji neotesanosti, da ste vrgli v svojega nasprotnika najhušjo psovko.

Nam se ne gre ne za preteklost Klobučarja, ne Konde. Nam se gre za sedanjost, za dogodke, ki se vršijo sedaj. Tu hočemo imeti čisto vodo, posebno kar se tiče jednote.

Ako g. Klobučar ne more dobiti poroštva, ali če noče sam plačati poroštvene zavarovalnine, potem naj odloži svoj mandat. V Chicagi imamo dosti društvenih bratov, ki imajo premoženje, ali ki si lahko preskrbe poroštvo, za katero ne bi plačala jednota drugo, kakor notarske troške.

Vsekakor se bo treba s tem važnim vprašanjem baviti tudi na tretjem glavnem zborovanju jednote. In če v Chicagu ne bo dobiti bratov — članov, ki bi lahko položili poroštvo, potem naj se voli osrednji odbor za kako drugo mesto. Saj imamo izven Chicage mnogo vrlih bratov — članov, ki so premožni in tudi malo bolj izobraženi, kakor Konda in njegov adlatus Klobučar.

Mi le obžalujemo, da ni "Proletar" začel vsaj pet mesecev pred drugim glavnim zborovanjem izhajati, potem bi triperesna deteljica — Klobučar, J. Stonich in Konda — gotovo ne sedela v osrednjem odboru in tudi pravila jednote bi bila v modernem smislu.

G. Klobučar bo najbrže zopet odgovoril. Ali skoraj gotovo nas bo vprašal, zakaj smo prepričani, da neodvisni in enoglasno izvoljeni ljubljanski kandidat M. Kunčič, ni pregnal megle z ljubljanskega barja, mesto da bi odgovoril stvarno na stavljen vprašanja.

Več socialistov, članov jednote.

NAZNANJE!

Vse cenjene sodruge, ki imajo bloke slov. soc. kluba, se tem potom uljudno pozivlja, da te odračunajo — v kolikor so jih razpečali. Ostanek teh blokov si lahko vsak še v naprej pridrži, za nadaljno razpečanje.

A. Prešeren.

678 W. 17th Str., Chicago.

Konda, Stonič in Klobučar so naredili pred kratkem izpit za policijsko službo na stroške S. N. P. J. Tako vsaj posnamemo iz 11. št. "Glas Svobode". Da človek doseže tako "čast", mora imeti tudi svoje "dobre" lastnosti, ki spadajo v področje policijskih eksemplarjev. Te lastnosti se zrealijo v slepanstvu, bud'lu, laži, prefriganosti in vagabundstvu.

Za ta posel jih menda nihče neza-
vida...

KDO NAJ DENAR POŠILJA V DOMOVINO?

Po vseh kotih Združenih držav so nastavljeni agenti, podagenti in razni zakotni mazači, kateri vedno in povsod pripovedujejo, da oni pošiljajo denar v stari kraj in sicer najceneje, najhitreje, kakor tudi najsigurnejše in po najkrajši poti. Če bi človek take kričave mazače poslušal, bi si moral skoraj res, ako tudi nehote, domišljati, da morajo taki denarni pošiljalci imeti uresnici, kaki poselni privilegij in povsem novo tajno pot v staro domovino, katere se zamorejo edino kričavi agenti in podagenti posluževati.

Pred leti, ko še avstrijsko-ogarska vlada ni imela vpeljanega denarnega kurza, v kojem smisli se sedaj po tukajšnjih poštah, direktno na avstrijsko-ogarske kronske veljave računajoč spremljejo tozadevne denarne pošiljatve, ter se je za Austro-Ogersko na tukajšnjih poštah denar sprejemal navadno računši po francoski veljavi in je bilo potreba iz francoske ali druge denarne veljave šele zopet računat na avstrijska vrednost in tudi se niso manjše poštne postaje v Združenih državah stale direktno v mednarodni poštni zvezi, je prišla moda v veljavo, osobito za Austro-Ogersko, denar pošiljati v domovino po — agentih.

Da je to narodno irofstvo-pošiljanje denarja v domovino, dobro neso, nam dokazuje dejstvo, ko so si nekateri tacih agentov precej zakrpali svoje povsem raztrgane denarne žepe in ker še danes, ko je pošiljanje denarja po agentih že povsem nepraktično, se še vsi lenuhi, kateri so preleni si kruh služiti s poštnim delom svojih rok in uma med sabo pobivajo za prvenstvo pošiljanja denarja v stari kraj. To je toraj dokaz, da je ta posel še danes rentalen na škodo nezavednih delavskih mas.

Kot zavedni delavci odgovorimo tacim ljudskim izkoriščevalcem, ki žele leno živeti od ljudskih žuljev in srag, magar so isti naj vplivniši rojaki v današnji politični in kapitalčni družbi: "denar v domovino pošiljati ni nobena umetnost današnje dni, umetnost je danes pač, v veliki ameriški republiki denar poštno zaslužiti, toraj, ako bodemo znali denar zaslužiti, bodemo tudi sami znali z njim ravnati ali pa v domovino pošiljati. Vi, špekulantje, pa pošaljajte denar, katerega sami zaslužite, bodi si že poštno ali ne poštno." Tak odgovor je povsem umesten.

Vsakedo, ki je zmožen denar skoz agenta poslati, je zmožen denar brez agenta naravnost na namenjeno mesto poslati, kar je povsem praktičnejše, hitreje, ceneje in sigurnejši.

Jaz "Proletarca" opozarjam, da poda čitateljem natančno tozadevno informacijo, po kateri se bode gotovo večina rojakov ravnala in bodo gotovo vsi čitalci zaisto hvaležni.

Zakaj bi vedno in povsod iskali vsakoverstnega jerobstva v naših duševnih in denarnih zadevah, kaj ni že skrajen čas, da dokazemo napredek zavednost in samostojnost?

Vsi ti denarni agenti povdarjajo ceno, sigurnost in hitrost njih pošiljanja, vprav kakor bi hoteli državno pošto ob kredit poštenost, hitrost in sigurnost spraviti. Kaj oni

ne pošiljajo mar ravno po isti pošti denarja v stari kraj? Ali ga morda sami prenašajo preko oceana? Ne, ne prenašajo ga sami; pošiljajo ga s pošto, kot ga vsakedo direktno zamore. Vsaka direktna pošiljatev denarja ima pa to prednost, da se denar brez ovinkov na določeno mesto dostavi, ter, da je za vsako netočnost pošiljalca in prejemalca direktno pošta odgovorna, ter se tozadevno ni potreba zopet do agenta za posredovanje obračati.

Dostikrat so mi že pošiljalci po agentih tožili, da je poslani denar komaj čez mesec ali dva meseca na določeno mesto došel, kot je sploh imel dospeti. Vzrok temu je lahko najti. Mnogo tacih agentov je v denarnih zadregah in si skušajo od pomoči s tujim denarjem. Denar uporabljajo za svoje špekulativne namene in še le ob priliki, ako se njem špekulacijo koristonosno obnese denar odpešljejo na določeno mesto. Take in ednake so zamude pošiljatev. Ako se pošiljatelj med tem obrne za pojasnilo do agenta, mu isti seveda z vso resnostjo zaterjuje, da je denar pravčasno odposlal, ter da mu je vzrok zakasnenja povsem neznan, ali pa sploh nemogoč in skuša nezaupanje na povsem nedolžnega obrniti. Kaj lahko se pripeti, da obrtna kriza, ali pa borzn polom kar čez noč pridervi v deželo neomejene mogočnosti Združenih držav in na enkrat uniči vse male denarne špekulante, ter na taki način tudi zgube svoje kervavo zaslužene novce povsem nedolžni terpin — delavci. Pri državni pošti se kaj takega seveda nezamore zgoditi kar čez noč. Toraj rojaki neposlužujte se agentov za pošiljanje denara v domovino, ker zamorete vse sami točno, sigurno in direktno potom državne pošti zvršiti.

S. K.

V PRILOG JEDNOTI.

Sodrug urednik! Hotel sem napisati članek v prilogi jednoti in odposlati ga uredništvu "Glas Svobode". Na srečo sem se pa spomnil, da bi moj dopis doletela ista usoda, kakor dopis sodr. Simona Kavčiča, radi tega sem se namenil objaviti ga v "Proletarcu".

Neki sodrug mi je rekel, zakaj pa čikaški socialisti niso nastopili pred glavnim zborovanjem, kajti po toči zvoniti je prepozno.

Dotičnemu sodrugu najbrže ni znano, da bi bil g. Konda konfisciral vsak dopis, ki bi se ne strinjal z njegovim mišljenjem, posebno kar se tiče gospodarstva v jednoti. Sploh pa to kar se sedaj piše, ni zvonjenje po toči, ampak pripravljajanje za tretje zborovanje, da se ne bodo delale zopet napake, kakor so se delale na drugem glavnem zborovanju, da se pojmi o nalogi jednote zbirajo in čistijo.

Res je, da jednota predvsem potrebuje svoje lastno glasilo. Ali ga ima dandanes? Ne! "S. N. P. J." ima le svoj oglas v "Glas Svobode", ki je lastnina g. M. V. Konde. Za ta oglas pa mora plačati jednota na leto \$150; člani jednote pa nimajo najmanjšega vpliva na smer lista, to dokazuje afera sodr. Simona Kavčiča, ki je bil tudi član jednote. Česar nam je torej treba, da se taki slučaj ne bodo več pripetili?

Jednota naj si ustanovi svoj lasten

list, katerega gospodarji so vsi člani jednote. Troški bi bili minimalni, ker bi bil tajnik objednem tudi lahko urednik lista. List naj bi se vpeljal obligatno (obvezno) za vse članke, kar bi listu takoj v začetku obseguralo obstanek brez vsake rizike. Ako k tomu priračunimo še oglase, tedaj lahko smelo trdim, da bi list dajal jednoti vsako leto lep dobiček, katerega bi jednota zopet lahko vporabila v duševno in gmotno korist svojih članov. Tudi tiskovine jednote bi se lahko naučale pri gl. tajniku oziroma uredniku jednotinega glasila, kar bi zopet v gmotnem oziru koristilo le jednoti.

Dandanes je pa vprav narobe! Ves dobiček se steka v žep g. M. V. Konde. "S. N. P. J." pa vendar ni bila ustanovljena, da bi se potom nje okoristile le osamezne osebe, ampak ustanovljena je bila v korist slovenskih delavcev, ki se v ameriških tvornicah in morilnicah s težkim delom služijo svoj vsakodanji kruh.

Jednotino glasilo naj bi poleg članov o zavoranju delavcev v slučajih bolezni, nezgode in smrti, prinašalo tudi članke o strokovni organizaciji, o konzumnih in produktivnih delavskih zadrugah. S tem bi ameriški slovenski delavci storili velik korak naprej. V jednotinem glasilu bi imeli svoj političen, pri obeh bi pa bili delavci sami gospodarji. Ako se to završi, je pa treba tudi preosnovati jednotina pravila v tem smislu, da se odvzame glavnemu jednotinemu odboru absolutna moč. Ako deset ali dvajset članov jednote predloži vsem članom pritožbo, da osrednji odbor ne deluje v smislu načel in pravil jednote, se da ta pritožba na splošno glasovanje. Ako glasovanje nepovoljno izide za glavni odbor, tedaj mora odbor odložiti takoj svoje mandate, glavni tajnik pa sklicati konferenco delegatov krajevnih društev, na kateri se voli zopet nov odbor.

Pravila glede volitve osrednjega odbora in absolutne moči, katero ima dandanes ta odbor v svojih rokah, se glase mnogo oskošrčnejše kakor ukaz ruskega carja za volitve v rusko narodno dumo. Saj tako mi je pravil naš delegat. In v zvezi temu nazadnjaškemu zmašilu, se upajo nekateri glavni odborniki trditi, da so socialisti, dasi so vprav oni pripomogli, da se je to nazadnjaško zmašilo sprejelo na glavnem zborovanju.

Sploh nas pa skušnija uči v jednoti sami, da glavni odbor dela, kar hoče, dasi nas stane ta odbor mnogo denarja, ako se odboru prepusti preveč moči.

Že pol leta je minolo, odkar je bilo drugo glavno zborovanje v Chicagu. Nova pravila bi imela stopiti z dnem prvega januarja v veljavo in inkorporirati (vknjižiti) bi se imela tudi jednota. Ali do danes, ko to pišem, nisem videl še pravil, ne vknjižne listine (charter), dasi se je vse to zaključilo in obljubilo na glavnem zborovanju.

To je vendar dokaz, da odbor ni kos delu, da nekateri odborniki (tajnik) nimajo zmoglosti, ne sposobnosti za posel, katerega so prevzeli. In če bi imeli dotični odborniki, ki zanemarjajo svoj posel, kaj možnosti v sebi, bi se odpovedali svojemu mandatu, ne da bi jih kdo silil v to.

Po katerih pravilih naj se sedaj

ravnamo? Stara pravila niso več v veljavi, novih pa še nimamo!

Jednota bi res lahko mnogo storila za blagor slovenskega trpina v Ameriki, ako bi bili v glavnem odboru možje, ki niso sebičneži in ki poznajo današnje gospodarske razmere do pičice.

Vsak član, kdor ima kak koristonosni predlog za jednoto, naj ga objavi v "Proletarcu". Le potom javnega razgovora, v katerem se vse slabo biča, vse dobro pa da vsem članom v premislek in brevdarek, nam je mogoče dvigniti jednoto na ono višino, da bode v resnici braniteljica slovenskih delavcev v Ameriki.

Kdor se boji javne besede, ta nima čiste vesti, ta skuša ribariti v kalnem.

J. M., jednotičar.

LISTU V PODPORO.

Zasluzek od tiskovin v Glencoe, O., 25c.; Pueblo, Colo.: Blaž Kirn 50c.; Math Pogorelec 50c.; Jugosl. politič. club v New Yorku 25c.; Slov. sodrugi na italijanski konferenci 90c.; John Rebol, Lowellville, O., 50c. Skupaj \$2.90.

Prigodom rodjendana sabrao J. Ječmenjak \$3.

Sheboygan, Wis.: Jernej Bogataj 65c.;

Frontenac, Kans.: Math Maren 25c.

Ako delavci neposledujejo ničesar družega kot boro eksistenco, je ta ničesar dokument sedanje kap. uprave. Ta dokument pa ni samo merilo današnje družbe; ta ničesar je omogočil, da je na drugi strani nastalo vsegadolj. Vsegadolj mora zbrisati njegov predpogoj — zbrisati obratno stran ničesar stem, da regulira vse-gadolj med vseljstvo enako! To se pravi drugače: ljudstvo mora nastopiti samo za te izvedbe!

V boj za te preuredbe! —

CENJ. ČITATELJEM IN SODRUGOM NA ZNANJE!

Vse c. naročnike "Proletarca" prosimo, da nas obvestijo ako niso prejeli 3. št. tega.

Zadnji čas smo dobili par pritožb vsled tega. Mi si zadevo nemoremo drugače tolmačiti, kakor da je to dosedanji ekspeditor zakrivil, bodisi v pozabljivosti ali kako drugače. Zato prosimo oprostjenja!

Vsled tega naj sodrugi pišejo edino le, ako imajo opraviti z uredništvom, na 683 Leomis Str., denarne pošiljatve in reklamacije pa na sodr. A. Prešeren, 678 W. 17th Str., Chicagu.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Uredniški odbor prosi vse dopisnike, da se v bodoče, kolikor le mogoče drže stvarnih poročil. Posebno glede oseb okoli "Glas Svob." in odbor S. N. P. J. naj se v prihodnje vse omejuje, ker ti ljudje niso vredni, da bi se tratil prostor v "Proletarcu" radi teh oseb. Te zadeve bomo oziogoasili vedno s stvarnimi članki.

GLASOVI BRATSKIH LISTOV V DOMOVINI.

"Rdeči Prapor", glasilo jusol. soc. dem. stranke na Kranjskem, in "Naprej", list okrajne organizacije v Idriji, sta prinesla povodom izšlega "Proletarca" sledeča naznanila:

— "Rdeči Prapor" se je izrazil približno takole:

"Proletarec", tako je ime novemu listu, ki smo ga prejeli iz Chicage in ki je v resnici socialističen list. Do sedaj je veljal "Glas Svobode" kot glasilo slov. socialistov katerega lastnik je neki gospod Konda, ki je pa socialistom le tako dolgo dopuščal vanj pisati, dokler mu je neslo.

Že nekaj časa sem smo opazili, da so bili uredniku po nekod vezane roke in da je stal list pod uplivom "Slov. Naroda".

Prva številka je dobro urejena in ima raznovrstno čtivo. Naroča se ga pri sodr. A. Prešernu, 678 W. 17. Str., in stane 60c. na leto.

"Nov slovenski delavski list v Ameriki. — Dosedaj je veljal v Ameriki "Glas Svobode" za edini slovenski delavski list s socialističnim programom. Izšla pa je sedaj prva številka lista "Proletarec", ki pravi, da "Glas Svobode" ni delavski socialistični list, ampak glasilo menjavca z denarjem, g. M. Konda. "Proletarec" ima prav prikupljivo vsebino. Čitatelj ima v njem saj nekoliko čtiva, dočim v "Glasu Svobode" bolj inserati prevladujejo. Delavski list pa vendar ni le za inseriranje, marveč za pouk in boj! O ameriskem slovenskem časnikarstvu imamo pripravljeno večjo študijo, katero začnemo ob priliki — ko bo v listu več prostora — objavljati. Danes pa že nanjo opozarjamo.

"POŠTENJAKU" G. (?) KLOBUČARJU.

Ko so izvedeli "poštenjaki" okoli "Glas Svobode", da sem odložil prostovoljno svoj mandat kot ekspeditork lista "Proletarca", so mislili, sedaj je čas, da me napadejo osebno s podlim obrekovanjem, ter tako zadenejo dve muhi z enim udarcem.

Njim se ni šlo s tem napadom polnim obrekovanja, da bi oblatili mene, pač pa socialiste, sploh sodruge, ki krepko stojijo okoli "Proletarca".

Kar je Konda preklical, je v nekoliko preplunkani obliki prežvečil analfabet Klobučar.

Klobučar se razločuje le toliko od Konde, da me je v obrekovalnem članku spravil v dotiko z A. Tomanom, katerega imenuje starega liberalca. Ako je Toman stari liberalca, potem je dokaz, da se drži svojega načela, mejtem ko je Klobučar človek brez načel in jasnega cilja.

Klobučar je pač računil s tem da če zveže raznovrstne otrobe skupaj, poleg pa še z mojimi odstopom iz slov. socialistične zveze, da bodo socialisti tudi tako oskosrčni kakor je bil Konda, da mi bodo odrekli zagovor v njih listu.

Toda preidimo k stvari. Navadna podla laž je, da se je moja soproga v stanovanju na 12. cesti hotela zastropiti. Jaz sploh nisem nikdar stanoval na omenjeni ulici. Isto tako je laž, da mi je pohištvo pogorelo. Sploh, če se slučajno svetilka razbi- je in preproga opali, še to ni nobena nesreča. Sploh pa ta nesreča ni-

ma z bojem, katerega bijejo socialisti sedaj z vami, nič opraviti.

Očitane mi, da sem oškodoval društvo "Slovenija" s tem, da nisem poravnal svojih mesečnih doneskov. To je navadna podla laž. Jaz sem Vam pismeno naznanil moj odstop. Dotični list je bil prečitan na izvanredni seji. Moja soproga je izročila denar za mesečne doneske gospej Pavlini Verščaj, ki ga je oddala g. J. Verščaju, ta pa zopet vam. Denar se zasleduje do vaših rok g. Klobučar. A iz vaših rok ni prišel v blagajno. *To dokazuje, da ste ga vi ponevereli!*

Ako sem s tem zapisal laž, ker g. Klobučar direktno vas imenujem defraudanta, potem me tožite. S tem bodete dokazali svojo poštenost.

Pravite tudi, da je moja oseba stala na pragu "county jail", da sem kradel v Irondal smodke. Pač zopet debela laž, kakeršne je zmožen le človek vašega karakterja. Ako bi se bili o stvari prepričali, potem bi vedeli, da nisem bil jaz dotična oseba, pač neki Amerikanec, ki je za isto trdko delal, kakor jaz.

Človek, ki defraudira društveni denar, je zmožen vsakoverstne laži, da se le obdrži v sedlu. In tak človek ste vi, g. Klobučar. Radi tega stori vsaki človek le koristonosno delo, ako razkrinkava vas, sploh vas kaže slovenskemu narodu v popolni nagoti, takega, kakršni ste.

S takimi ljudmi se navadno ne polemizira, pač pa se jim pljume v obraz, kedar se jih sreča na ulici.

Fred Petsche.

Opom. uredništva: Uredniški odbor "Proletarca" ima glede obdolžitve na cigarah v Irondale sledeče pismo, ki ga je izposloval prizadeti pri podpisanim krečmarju. V angleškem se glasi:

To whom may concern:

This is to certify that Gus. Kerner and not Fred. Petsche stole some cigars in my saloon on Jan. 6th, 1903.

10545 Florence ave.,
Resp. H. Roberts,
Irondale.

V slovenskem:

Stem se potrjuje, da je Gus. Kerner in ne Fred. Petsche vzel nekaj cigar v mojem saloону 6. januarja 1903.

(Sledi podpis.)

NEKAJ BESEDIJ V PREVDAREK.

Piše Nace Žleberger.

Od pamtiveka sem lahko opazujemo, kako globoko je klečeplaztvo vkoreninjeno v človeštvu. Zgodovina starega, srednjega, novega in sedanjega veka govori jasno in določno o temu zlu.

Ali to zlo ni le vkoreninjeno na kraljevskih dvorih, v plemenitaških in meščanskih krogih, ampak najdemo ga tudi v delavskih organizacijah in družtvih.

Kako globoko je to zlo že zašlo v delavske kroge, nam pričajo dopisi in notice v "Glas Svobode", ki je kar čez noč spremenila svojo barvo.

Dopisi, ki so bili preje bojeviti, ki so klicali delavce v boj za svoje pravice, so se kar nakrat sprelevili v slavospeve g. M. V. Kondi, ali pa v navadne narodnofrazerske jermiade, soljene s slabimi dovtipi in grčavimi psovkami.

Notice so pa tako plitke in nizke, da že delajo konkurenco rmenemu,

ameriskemu časopisju, ki živi le od korupcije in grabežtva. Resnici na ljubo moram povedati odprto, da "Glas Naroda", ki je lastnina znane- nega Sakserja, nasprotnika težnj organiziranih premogarjev in slavopevca Roosevelta, stoji duševno na vsjem stališču, kakor "Glas Svobode", ki je svoje dni žela v prav v tem svoje triumfe, da je razkrinkavala brezobzirno Sakserjeve manipulacije, ki so se osredotočevale vse v tem, da so bile delavcem nasprotne.

Kako se časi spreminjajo! Kje so vzroki?

G. Konda je s svojim protisvobodnim, nesocialističnim činom, ker je vrgel dopis sodr. S. Kavčiča v koš, zaslužil, da so ga radi tega čina malo okrecali in pribili javno na steno. Kajti g. Kondi ni bilo dovolj, da je zvršil ta nesocialističen čin, ampak je takoj po dokončanem glavnem zborovanju S. N. P. J. napadel čikaške socialiste in vse zavedne delavce, ki se niso hoteli vклонiti njegovemu terorizmu. Logično je torej bilo, da je vsled tega zahrbtnega napada izdal slovenski soc. klub v Chicagi letak, v katerem je pojasnil stvarno, zakaj je nastopil napram Kondi. Mesto da bi bil g. Konda na ta letak zopet stvarno odgovoril, ali pa zahteval konferenco neprizadetih zavednih delavcev, kateri naj bi se predložila vsa zadeva, je pa v celi seriji člankov in dopisov najnesramnejše psoval zavedne delavce, držeč se znanega jezuitskega reka: "Obrekuj kolikor moreš, nekaj bo že obriselo."

G. Konda si je domišljeval: "Jaz moram v tem boju zmagati, saj imam svoj list, zavedni delavci pa nič, s čimur bi ovrgli moje laži."

Nakrat je izšel "Proletarec". Velikansko razočarenje v Izraelu! Vse so pričakovali, le lista ne.

Ali g. Konda je takoj spremenil svojo bojno taktiko, misleč, da delavci nimajo možganov, da ne bodo spoznali njegovega prozornega manevra.

Socialisti napadajo jednoto, razdreti hočejo kar smo s težkim trudom zgradili, tako sedaj odmeva iz "Glas Svobode" in zasebnih listov, katere sedaj g. Konda pošilja zaupnikom jednote širom Amerike. Ali ta laž ima kratke noge!

Kje in kdaj je bil kak napad na jednoto v "Proletarcu"? G. Konda vendar ni jednota, to lahko razumi že vsako dete, ki je pričelo komaj hoditi v šolo. G. Konda je član jednote, kakor vsakteri drugi, poleg je pa še njeñ tajnik in kot tak je podvržen javni kritiki, ako njegova dejanja niso v soglasju z mišljenjem članov in društvenih pravil. Ker je pa samoobsebi umevno, da g. Konda svojih napak, katere je završil kot lastnik "Glas Svobode" in tajnik jednote, ne bo pribil v svojem lastnem listu na steno, radi tega se obračajo člani jednote do "Proletarca" dobro vedoč, da je ta list pravi delavski list, lastnina organiziranih jugoslavanskih ameriskih delavcev, pri katerem se ne gre za oseben dobiček kake pozamezne osebe, ampak za koristi vseh jugoslavanskih delavcev, da torej tudi dopis, ako je resničen in dostojen ne bo romal v koš.

Da so nekateri sodruzi v ti polemiki odkrivali tudi preteklost g. M. V. Konde, mi ni všeč, ker priznam, da je človek le produkt razmer ali razvoja in ker njegova dejanja iz preteklosti niso v nobeni zvezi z danjani sedanjosti. Ali tudi ta odkritja je zakrivil g. Konda sam, ker je napadel sodruge s psovkami in obrekovanjem, mesto da bi pojasnil, zakaj je romal dopis sodr. S. Kavčiča v koš, in zakaj so se kršila pravila na drugem glavnem zborovanju s tem, da se je razveljavil po društvenih pravilih popolnoma veljaven mandat sodruga Frank Petriča.

G. Konda je sejtal veter, žel je pa vihar!

Sodrugom, ki dopisujejo v "Proletarca", se ne gre za razdor jednote, ker so se sami več trudili za ustanovitev iste, kakor g. M. V. Konda, ampak hočejo, da bodo v jednoti čiste karte, da se ne bo igralo pod mizo, temveč odprto.

Slovenska narodna podporna jednota je svobodomiseln jednota, torej bi morala glede gospodarstva in pravil biti nekaka vzor-jednota vsem drugim klerikalnim družtvam in jednotam. Tu ni treba nič razdreti, ampak reformirati in ščistiti je treba. V to je pa potrebna javna dizkuzija, da zvedo vsi člani jednote, kaj je gnilega in kaj dobrega v jednoti in česar je treba, da bode jed-

SLOVENCEM IN HRVATOM priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

683 LOOMIS STR.,

CHICAGO, ILL.

POZOR! POZOR!

na

VELIKI DELAVSKI BAZAR

ki se prične

V NEDELJO DNE 8. APRILA 1906, OB 2 URI POPOLDNE
in se vrši skozi cel teden — do sobote večera 14. aprila t. l.
v dvorani česke svobodne šole Č.S.P.S., 400 w. 18. St.

Skozi teden se vrši bazar vsak večer od 8 ure naprej. Posebni čas za neodrasle je odločen na 14. aprila; to je v soboto ob 2 uri popoldne. Ples in srečkanje na dobitke bo v soboto 14. aprila ob 8 uri zvečer. Vsak večer med tednom bodo na programu komične predstave in pevski nastopi raznih narodov. Vstopnica za en večer za osebo, stane 10c

nota v resnici zaščitnica jugoslav-
skega trpina-delavca v Ameriki:

V ta namen naj se pišejo članki
glede pravic, glede cilja jednote itd.
Nadalje naj se skliče skupna kon-
ferenca saj v teku treh mesecev, na
kateri naj bodo zastopani socialistič-
no organizirani delavci, ki so člani
jednote in pa odbor jednote ali pa
zastopniki pozameznih krajevnih
društev jednote. Ti konferenci naj
se predložijo vse preporne točke, za-
jedno pa tudi načrt za reformacijo
jednotnih pravic. Ako odbor jedno-
te noče prevzeti akcije za to konfe-
renco, potem naj jo pa prevzame
"Slov. soc. zveza v Ameriki".

Le tem potem bo mogoče odstra-
niti iz jednote, kar je gnilega in sla-
bega in jednoto dvigniti na ono sta-
lišče, na katerem bi imela stati. Ako
bi se pa tudi ti konferenci uprli o-
srednji odbor S. N. P. J., potem je
jasno kot beli dan, da pravi sovraž-
niki jednote sede v osrednjem odbo-
ru jednote, da se tem ljudem ne gre
za blagor jugoslovanskega trpina-
delavca, ampak le za njih lastni
žep, da hočejo imeti boj v veselje
skupnega sovražnika — klerikaliz-
ma.

N. B. — Glede Kronične vesti, ki
so jo prinesli svoj čas skoraj vsi chi-
caški listi, o napadenemu in za 175
dol. oropanega Fr. Klobuca, naj o-
menim, da sem takoj po teh vesteh
pri prvem sestanku Fr. Klobučarja
o tem poprašal, a on je rekel, da to
ne zadene njega, da je to nek Slo-
vak.

Več prašati potem, ni bila moja
dolžnost. Ko bi imeli socialisti tak-
krat svoj list, bi se o zadevi že na-
tančneje razpravljalo. **F. Petrič.**

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v ka-
zenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!

1317-1324 Unity Building

79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res 5155 Prairie Ave.

Phone Drexel 7271.

Pozor! Slovenci! Pozor!

Vsim Slovencem naznanjam, da
izdelujem — po vzoru stare domo-
vine — najfineje

SMODKE.

Posebno viržinke so našle že mno-
go čestilcev.

Naročite, zahtevajte in prepri-
čali se boste! Kdor jih naroči 500
odpošljem poštine prosto.

Z vsem spoštovanjem: m

Bahovec Bros., 567 So. Centre Ave.,
CHICAGO, ILL.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška praksa, va brezplačno — plačati je le
zdravila. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago.
Radne ure: Od 1 do 4 pop. Od 7 do 9 zvečer
Izven Chicago številni bolniki naj pišejo slovenski.

POZOR! SLOVENC! POZOR!

SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčih in butelj-
kah in druge raznovrstne pijače
ter unijske smodke. Potniki dobe
čedno prenočišče za nizko ceno.
Postrežba točna in izborna.
Vsem Slovencem in drugim Slo-
vanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Košiček Bratje

SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino,
izvrstne smotke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

POZOR!

Slovenec in Hrvatom naznanjamo, da izdelu-
jemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovjšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi
imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog
oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo
izložbo. Z vsem spoštovanjem

598-600 Blue Island Ave.,

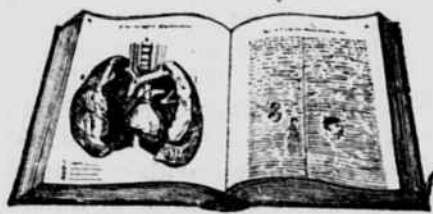
Chicago.

NI ČLOVEKA,

KATERI NE BI BIL ŠE ČITAL V ČASNIKIH, ALI SLIŠAL PRIPOVEDOVATA OD LJU-
DI O VELIKEM ZNANJU IN SILNI ZDRAVNIŠKI SPRETNOSTI, S KATERO
VSAKO BOLEZEN IN VSAKEGA BOLNIKA OZDRAVI SLAVNI

Dr. E. C. Collins M. I.,

ker je ta slavni professor
edini zdravnik, kateri je
napisal to prekoristno kn-
jigo „Zdravje“, s katero

Knjiga: ZDRAVJE.

je dokazal, da ni človeške
bede, trpljenja ali bolezn-
ni, katere bi on popolno-
ma in temeljito ne
poznal.

Zatoraj! Rojaki Slovenci, mi Vam priporočamo, da se, ako ste ne-
močni, slabi ali bolni, obrnete edino le na **Dr. E. C. Collins M. I.,** ker
Vam on edini garantira, da Vas v najkrajšem času popolnoma ozdravi, bodi si katere
koli notranje ali zunanje telesne bolezni, kakor tudi vsake:

Tajne spolne bolezni moške in ženske.

Ozdravljen. Reuma-
tizma in kronične
bolezni želodeca.

Ozdravljena glavobola,
belega toka in bolezni
notranjih ženskih
organov.

Ozdravljen: kašlja,
slabine in jetike.

Ozdravljen: živčne bo-
lezni, pokvarjene krvi
in izpadanja las.

Mark Lepetich
Olga, Ia.

Alojzia Slama,
Clarkson, Nebr.

Janez Zabrakovec,
Box 86 Butte, Mont.

John Krnač,
Box 14 Connorville, O.

Poleg teh imamo na razpolago še na stotine pismenih zahval, katerih pa radi pomnijkanja pro-
stora, ne moramo tu priobčiti.

Rojaki! Predno se obrnete na kakega drugega zdravnika ali zdravniški zavod,
pišite po knjigo **zdravje** ter pismu priložite nekoliko znamk za poš-
tino, nakar Vam takoj dopošljemo to knjigo zastoju. V knjigi najdete natanko opisano
Vašo bolezen in nje uzroke in kadar Vam je vse natanko znano, bodete lažje natanko
opisali svojo bolezen in čim gotoveje ozdravili.

V VSAKEM SLUČAJU toraj natanko opišite svojo bolezen, koliko časa traja, koliko ste stari in vse
glavne znake in to v svojem maternem jeziku, ter pisma naslavljajte na sledeči naslov:

Dr. E. C. COLLINS

MEDICAL INSTITUTE,

140 West 34th Street,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete biti z mirno dušo prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Zavod Dr. E. C. Collins-a je odprto od 10 ure dopoldne do 5. popoldne.

roda. In to se bo še gidilo; še bosta farbala in farbala naš proletarski narod tako dolgo, dokler se naš revni trpin ne zbudi in da obema krepko breo. Kadar se to zgodi, potem bosta tudi ta dva tiča šla v zrak med netopirje in tam svoje časnikarstvo v objemu teme nadaljevala. Tedaj bo nastala noč za njih, a narod bo žil dan!

S srčnim pozdravom:

Blaž Kirn, Mike Pogorelec.

PORUČNIK ŠMID.

Krvava nedelja nije dala dolgo čekati. 22. siječnja kao da se zviždanje apsolutizma razvilo ko suze "Samsove" u tamnici. Absolutizam je primoran svoje vlastite oklopnjače paliti, svoje vlastite vojarne bombardirati.

Ti vjerni u Sevastopolu su u jednoj strašnoj borbi pobiti bili.

Kao čisto proljetno svjetlo razvila se politička borba u Sevastopolu proti Nagajki-regime. Sevastopolsko dignuće bješe kao i 'Potemskinsko' kad su mornari u Kronštatu pali.

Glavnu ulogu u toj groznoj borbi u Sevastopolu vodio je, i revolucionarnu glorijsku zaslužio, koji 10 dana prije borbe istom poznat bude, i danas već hrabro izlazi, kao prvi borac velike stvari.

Već je tome par mjeseci, kako "Poručnik Šmid" nedečekivano medju svjetom kao obljubljen i popularan čovjek postao.

To bješe dan izvanredni pokopa, pokopa žrtava, koje su pale kod zadnjeg carskog manifesta (proglas slobode).

Na 20 kolovoza u Sevastopolu bješe dan izvanredni pogreba, na kojih svi stanovnici iz grada i okolice prisustvovali. Pokopani budu mirni pučani, koji u noći na dan proglašenja carskog manifesta prirediše kod tamnice mirni obhod ili demonstraciju, i zato od vojske pobiti budu. Mir i red od 10 hiljade skupljene svjetine beše izvanredan.

Vojska za energična ubijanje (ili potrebu grada) ne beše priredjena. Nakon kako žrtve tih pokojnika zemlji predate budu, načelnik grada i više prisustvenika držaše govor, u to stupi na vrhunac, groba mornarski "poručnik Šmid" njegovo poka zanje načini veliku pozornost, mnogo hiljada tišti se k malom brežuljku napred!

Čim zavljada na groblju tišina ispustiv oči na grobove pokojnika i počese govoriti.

Na groblju stojite, molite se za vašu braću, ali znajte, da toj molitvi spada riječ ljubav i sveta zakletva, koju ja s vama održati hoću kao braća iz veselja za izlazeće sunce "Slobode", duše ovih zaspani, na čiji grobovi mi stojimo, tu bješe oni prvi, da izbave "one", koji u tamnici muče one, koji se boriše za "Slobodu". I baš u satovima sveopćeg velikog veselja (c. manifesta) bješe njihovo najveće dobro oduzeto.

Grozno nepomišljeno razbojstvo ubojstvo nikad za oprostiti. Sad gledaj njihove duše na nas, pitajući nas t'ho: Što ćete vi sa tim dobrom radit, koje je nama za uvijek oduzeto. Kako će te vi tu Slobodu upotrebit?

I mi moramo Te mirno ležeće umiriti, mi se njima moramo zakleti.

Ja se zaklinjem vama (čuje se glasno njegov glas), da mi nikad ni najmanje našeg čovječanskog pra-

va oduzeti si nedamo. Ja se zaklinjem ponovi govornik držeći ruku u vis. Ja se zaklinjem, čuje se iz mnogo hiljade jednoglasno.

Mi se zaklinjemo, da mi nas cio rad duše i života za uzdržavanje naše slobode žrtvovat hoćemo! Ja se zaklinjem, ponovi svjetina. Zaklinjemo se njima, da mi svu našu snagu cjelog našeg života — rado za slobodu radnog "Proletariata" žrtvuemo. Zaklinjem se zvoni iz svjetine.

Zaklinjemo se, da izmedju nas židova ni Armena ni Poljaka, ni Tataru od danas nema više, da mi svi od sad jednaka slobodna braća velike i slobodne Rusije budemo. Ja se zaklinjem ponovi svjetina. Ja se zaklinjem, grmi preko brežuljka nizani grobovni, da ćemo ustrajati u borbi dok naši zahtjevi neće ispuniti biti, prvo da dobimo jednostavno tajno pravo glasa. Zaklinjemo se njima, ako nedobimo pravo glasa, da ćemo ponovo u Rusiji generalnu štreik proglasiti. Zaklinjem se, zaključki govornik. Zaklinjem se, grmi po groblju.

Jedan vojnik baci mu se oko vrata i poče ga ljubiti zaboraviše disciplin i častničku čast. Za par časaka izgube se Šmid u svjetinu. Na zapovjed generala Čulmina uhvaćen i kao najveći razbojnik na oklopnjaču Tri svatitelja odveden.

Na toj okopnjači nakon šest dana vijao se crveni barjak "znak revolucije". Poručnik Šmid leži smrtno ranjen.

U SIBIRIJU PREMJEŠTENI.

Zadnji politički krivci iz Šlisburga.

Pet politički uhvaćeni borca, koji zadnji ležaše u Festungu Šlisburgu, bješe u noći 12—13. veljače iz njihovi okova uzeti i na Sibiriju poslani, da njihovu kaznu tamo odsjede.

I to su Karpovič, koji 1901 ruskog ministra školstva (unterih) Bogatova ubio, zato što je kaznio djake jer su demonstrirali; Geršunin i Melnikov, koji radiše na umorstvu ministra unutarnji poslova; Sipiaguine i organizatori iz socijal-revolucionarne boreće trupe; Sarsenov, koji ubiše ministr un. posl. Pleve; i njegov pomoćni drug Sekarski. Oni bješe pomilovani u Studenu od cara, t. j. da u Sibiriji probave svoj vjek. Taj festung postoji od Katarine II., prvi u njem bješe Radsev i Rovikov, koji radi liberalnog mišljenja zatvoreni budu U njem biše najviše ruski teorista ubito. Sad stoji prazan, ured je razpušten — ali zidine ostaju za uspomenu.

ODVAJANJE CRKVE OD DRŽAVE.

Dok se kod nas u Hrvatskoj i drugim reakcionarnim državama izbacuju ogromne sume novaca za uzdržavanje bezkorisnih biča, t. j. vladika, biskupa, popova, kaludjera itd., dotle se Francuska sa njima sasvim kida.

Francuski sabor zaključio je sa 341 protiv 233 glasa, da se crkva od države odvoji. Od sada neće popovi više biti plaćeni iz državni sredstava, već će ih plaćati onaj, koji je bude trebao. Na pametni ljudi zna-

du, da njih u Francuskoj nitko ne treba, i tako za njihovo majmunisanje neće nitko ništa da plati. To znađu i sami popovi, i pošto nisu voljni, da zasuču rukave pa da rade, ont kao bez glave bjež iz Francuske.

Oni se kao parcovi razbegavaju po cjelom svjetu, gdje se još za njihovo majmunisanje plaća i gdje se može neradeći ljepo živjeti.

ZA KRATEK ČAS.

Mislj sem si: no, sedaj bo pa naše uprašanje o "moderni" slov. am. literaturi rešeno, ko sem prečital naslov *potopne* črtice v našem obilem tedniku. Črtica... da, črtica. Človek rad čita črtice, posebno ako naredi črtice kak vtisk; ako je črtičar k temu rojen in nosi tak pečat nature, da zamore kaj tacega načrtati — utsvariti. To spada k psihičnim studijam, v ktere se tu nemoram spuščati; to tudi ni namen tistim, ki jim je dolg čas... Tu se gre za kratek čas... In zopet sem si mislil, da naša literatura, naša jetična literatura, naša tuberkulozna literatura, naša de-beletristika, naša žurnalistika in druge modobne ure, tike in take so dobile v autorju *potopne* črtice literarnega lečnika, jetično literarnega lečnika — literarnega profesorja Koeha... Ne, to niso krški rakci; le potrpljenje dragi čitatelj "Proletarca" pa boš na jasnem in videl boš, da je to lahko — ali da bi bilo to prav lahko resnica. —

Še vedno sem stal z resigniranim obrazom pred napisom *potopne* črtice ter strmel pa mislil: Tako je moralo priti; vsaka kriza preživi svoj vrhunec opasnosti in razmere se obrnejo v prid tiste stranke, ki je bila v momentu najvišje krize — na robu uničenja... —

Ali se ni na srbskem dvoru uinaknila tragična neč rumenemu solnčnemu vzhodu ter se ponovno ustvaril nov patriotizem v srcih Srbov do novega kralja Karagjorgeviča in njegove nove dinastije? — Kdor pozna to zgodovino, bo pri trčil! — Stem je dokazano, da so navadne, pa tudi nenavadne krize brez kostij... Še sem stal zamaknjen v naslov črtice pa še mislil: No, in tudi ta kriza, ta naša literarna kriza — mogoče sem s to titulacijo preobširen — torej bolje: beletristična kriza, ima svoje sorodstvo z ostalimi krizami — in ker so druge brez kostij, si tudi to nemoremo tolmačiti drugače. Kajti izven našega okvirja, to se pravi, izven naše zemlje si do danes nemoremo predstavljati kakih realnih sorodstev, pa bilo to duševno ali mesno. Marconi sicer pripravlja velikanski stolp v državi New York, da bi s pomočjo električnih žarkov dosegel realnost marsove eksistence in nam manj zmožnim razodel svoje iznajdbe, toda na te stvari nemoremo delati nobenih računov, nitj na tej podlagi reševati probleme, ki naj bi bili v zvezi z našo zemljo. Ker nam je to absolutno nemogoče, je treba torej potrpljenja, za današnje merilo nam morajo služiti pa le merodajni primiri... —

V ti zamišljenosti sem na tak način odvrčal v meni rastoče dvome in jih končno premagal — porazil. V prejših se je vzbudil nekaj ponos, ki me je navdajal z velikimi nadanji, da je vse rešeno... Toda na moje nepopisno razočaranje — sreča v nesreči... kaj to pomeni?... —

Človek je v svojem entuziasmu strašno nestrpljiv, skoraj bi dejal — nervozen, pa hoče imeti vse naenkrat... Ko sem pregnal prve globoke misli o Marconiju in njega študiji, s katero sem hotel mojo notrajnost fiksirati, po drugi strani pa prepričati mojo vest, da so vse krize brez kostij, ker so vse iz enega mesa ali testa — sem po nesreči vrgel desno oko na podpis črtice in videl: "Volčanski..." To je bila pa zame velika in neprevidna napaka, kajti stem sem bil — pod uplivom radovednosti — prisiljen čitati črtico "down side up"... In sedaj je bilo razočaranje nepopisno. Z resigniranim srcem sem čital oddelek zadnjih stavkov: "Prilika se mi je ponudila svoj materijelni stan zboljšati in zapustil sem New York, ter se podal v oddaljeno mesto, kjer se sedaj s peresom in svinčnikom služim svoj vsakdanji kruh... Vendar vse moje misli in moje želje posvečujem stari domovini in prosim osodo, da bi kmalu prišel čas, da bi se zopet povrnil v naročje predrage slovenske domovine, a v stari domovini bodem skušal izbrisati iz spomina deželo prostosti in pozabljati prefri-gane ameriške izkoriščevalce..."

Na, sedaj smo pa preč... uničujoče učinkuje to prokletstvo in poniževanje na to deželo, ki jo je zadelo stem, da se en človek, ki se mu ne da absolutna svoboda v ti deželi, vrže ozir, povrne v naročje predrage domovine... Samozavesten, psihičen protest se čita iz teh vrstic. — Pogledal sem naprej — proti naslovu črtice in bral: "Zapeli smo (v New Yorku) in večkrat so se po new yorških ulicah razlegale slovenske pesmi... Poslušalcev nam ni nikdar manjkalo (seveda, na new yorških ulicah so vedno ljudje), in večkrat so nas naprosili, da smo zapeli... Radovoljno smo uslišali njih prošnje. Da celo slavni policaji so se na ulici ustavili kadar so slišali "našo" petje." (Čuješ Ljubljana, središče slov. inteligence, kako reklamno delajo tvoji hrabri sinovi domovini. Mogoče se čez čas res kaj predrugači in se začne drugačno razmirje v angleški slovnici. Petje njujorskih slovenskih štacumarjev in pisavev spravlja vse policaje in drugo ljudstvo v ekstazo...)

V srcu se mi je naselil gnjev. Ubogi revež, smiliš se mi, da ti ni usoda mila v svobodni deželi, da si si polu vseh najlepših čednostij in krepostij, ki jih premore čisto nedolžen in naiven človek. Smili se mi pa objednem tudi slov. literatura, žurnalistika in druge ike, ki zgube steboj vso izvirnost... —

Zopet sem se zamislil. Nevihta v mojem srcu je ponehala in obzorje se je čistilo, — postalo je jasno in mirno. Mesto srca se je oglasila vest in razum, ki mi je narekoval, da je srce presentimentalno, da bi odločilo ali odločevalo v tacih zadevah: — Ko bi slučajno šlo črtičarju dobro v Ameriki, bi on ne razlival svojega žolča po nedolžnem popirju in ne demonstriral s svojo domovino proti Ameriki, kar je zelo smešno in tako otroče, da si bolj otročjega nemoremo predstavljati.

Ali se ne godi vsem delavcem ali vsaj večini — tudi v Ameriki slabo? To slabo se pa stem neodpravi, če bi napr. vsi delavci demonstrirali s to rezistenco — namreč, da bi obljubili zapustiti ta kraj pa se vreči v naročje predrage domovine; temveč,

dolžnost zatiranih je, da se organizirajo in v organizaciji najdejo svoje utehe. Samo ideal za domovinstvo ne nasiti želodca, ki je iz mesa. Ko bi šlo napr. vedno tako naprej, kakor je šlo po njujorških ulicah, potem smo prepričani, da bi bila Amerika ena najboljših dežel v očeh Volčanskega. Tako petje pa nenosi v Ameriki nič; čeprav je peto po slovensko; Amerikanci ne dajo za take hakirade niti piškavega oreha. Tako sentimentalni Amerikanci niso, da bi jih Volčanski in njegovi biserni prijatelji omehčali in vzeli pod svoje varstvo, kot občudovalce. S črtice se navsezadnje vidi, da navni Volčanski ni prišel v Ameriko kot resen delavec, ki ima kaj jasnih pojmov o delu in kapitalu, temveč, da bi s svojo lahkomišelnostjo spreobračal trpke Amerikance v mehke, sentimentalne duše, kakršen je sam. Današnje življenje zahteva energičnih in bojaželjnih oseb, ne pa pomehkuženih in sentimentalnih dušic. Ker je temu tako, potem je vsekakor bolje, da se taki mehkužneži vrnejo tje, od koder so prišli — v naročje tiste dežele, kjer so preživeli svoja kilava in lena leta v svoji bedasti domišljiji in naivnosti.

In ker je temu v resnici tako, da je treba življenje poznati globokeje, kakor ga v domovini uče-poznavati razni patrijotje in leni liberalci — potem menda tudi slov. literatura po zgubi tacega pristaša nima pripisati pri nas nobene ničle...

D

MAKSIM GORKIJ DELAVCEM VSEGA SVETA.

Ob priliki spomina na lanske dogodke v Peterburgu dne 22. januarja objavlja slavni ruski pisatelj Maksim Gorkij sledeče odprto pismo delavcem vseh dežel:

Tovariši! Delavci!

Boj proti sramotnemu jarmu revščine je boj za osvoboditev sveta iz mreže najsurovejših nasprotij, v kateri se trpinčijo vsi ljudje, brez močni in razjarjeni. Vi poskušate, pogumno raztrgati to mrežo; Vaši sovražniki Vas hočejo trdovratno vse tesneje zvezati v svoje zanjke, Vaše orožje je ostri meč resnice, orožje Vaših sovražnikov je zakrivljena ost laži. Zasljepljeni od blišča zlata imajo suženjsko vero v svojo moč in ne vidijo, kako se vse sijajneje dviguje visoki ideal združitve vseh ljudi v prijateljsko družino svobodnih delavcev. Socializem, vera svobode, enakosti in bratstva jim je nerazumljiv, kakor glazba gluho-nememu, kakor poezija idiotu. Ako ugledajo mogočni sprevid ljudskih množic na njih pohodu k svobodi in svetlobi, si sami zatajujejo resnico iz strahu za svoj mir in ker se boje za svojo moč kot gospodarji nad življenjem, tolažeči se s slepilno mogočnostjo zmage nad resnico; proletariati obrekujejo, prikazujoči ga kot množico lačnih živali, ki streme samo po hrani ter bi uničili za dober kos kruha vse, česar se ne more zreti.

Iz vere in iz znanosti narejajo otrodije, da Vas podjarmijo; izumili so nacionalizem in antisemitizem, strupe, s katerimi hočejo zastrupiti Vašo vero v bratstvo vseh ljudi; celo vsemogoči obstoji samo za buržoazijo, da ji varuje posest. Revolucija na Ruskem vzplamti — pred Vami pa obrekujejo ruski pro-

letariat, prikazujoči Vam ga kot nezavedno elementarno silo, kot barbarsko tolpo, ki je zmožna, da uniči in razdene vse in ne more vstvariti ničesar, kakor anarhijo.

Do Vas se obrača sedaj človek, ki prihaja iz ljudstva, ki pozna ljudstvo in ki do današnega dneva že ni raztrgal vezi z njim; do Vas se obrača poštena priča boja ruskega proletariata in ta človek Vam pravi:

Ruski proletariati se bojuje popolnoma zavedno za politično svobodo, ki mu je potrebna in manifest od 30. oktobra je iztrgala vladi moč proletariata. Ta ukaz ni, kakor Vam pravijo, milosten dar carja narodu, temveč zmagovalno znamenje narodove osvojitve — to je resnica.

Ako bi bil naši vladi ljub blagor dežele, bi skrbela za to, da dobi manifest z dne 30. oktobra veljavno moč zakona po celi Rusiji. Toda vlada, ki je vajena samovolje, ki nizanjo nobenih postav, žre vedno le skrb za njeno lastno moč, katere neče oddati za nobeno cenno, ker se ji zdi po pravici zelo koristna za njo.

In takoj po razglasitvi manifesta je začela zarota gubernatorjev in drugih visokih uradnikov proti narodu; zarota, ki ji je bil cilj, dokazati, da ruski narod ni zmožen, izpoznati in rabiti politične svobode resnična zarota, ki jo je pozneje v časopisju razkril eden udeležencev. Uspeh te zarote je bilo barbarsko klanje mnogo trpinčenih Židov, ter razbojniška dejanja, izvršena nad revolucionarno inteligenco in nad delavci.

Pride še.

Marija Terezija in prostožidarji.

DEVETO POGlavJE.

Pater Maus je imel stanovanje na dvoru. Prva soba je bila spalnica, druga je bila nekaka delavnica. Tu je sprejemal jezuit tudi obiske. Zadnja soba je pa bila spremenjena v nekako kapelo. Sredi sobe je bil altar, kjer je jezuit včasih v pričujočnosti cesarice čital mašo in jo obhajal. Ob steni, ki je ločila delavnico od kapele, je pa stala spovednica. Nadalje je imelo njegovo stanovanje dva izhoda. Vsaki je vodil v drug hodnik.

Drugo jutro po katastrofi mej cesarico in sinom je nekdo zgodaj potrkal na vrata spalnice, v kateri je Maus že prišleca pričakoval in mu takoj natihoma odprl.

"Vi, pater Ignacij," se je začudil Maus.

"Pater Serafin je težko obolel," je odgovoril jezuit.

"Dobro," je pričel Maus. "Kmalu bode cesarica tukaj. Vi bodete odšli v mojo delavnico. Nad polico, kjer stoje knjige je majhna luknjica v zidu. A dosti velika, da lahko slišite vse, kar bode cesarica na spovedi povedala. To bodete vi takoj napisali in poročilo bodete pa odnesli našemu generalu v Rim."

Pater Ignacij je prikimal, češ, da je vse razumel.

"Sedaj sledite meni," je dejal Maus. Peljal ga je v delavnico in mu pokazal omaro, v kateri so bile knjige. Pritisnil je skrto pero in vrata so se odprle.

"Sedaj pa le notri," je pričel Maus. "Cesarica bode kmalu tukaj.

Vzemite svečo s sabo. Zrak pa prihaja od zgoraj."

Nekaj minut kasneje je nekdo na rahlo potrkal na vrata delavnice. Maus je odprl vrata in cesarica je vstopila zavita v svilnat, temen plašč. Spovednik se ji je ponižno priklonil skoro do tal.

"Ali je sam," vprašala je cesarica.

"Kakor vedno Vaše veličanstvo," je odgovoril Maus.

"Ali že ve, kaj se je včeraj zgodilo —"

"Kako naj jaz vem," je hinavsko odgovoril jezuit. "Moja naloga je moliti, postiti se in zvrševati dobra dela."

"No, danes lahko stori dobro delo s tem," je dejala cesarica, "da mi povrne mir. Včeraj me je Jožef tako razjezil, da sem ga poslala na stražnico. Sedaj mi pa vedno vest očita, da sem storila krivico. Sploh mu imam pa povedati tudi državne tajnosti. Ali je v resnici sam? Ali ne bode nihče prisluškoval?"

"Kako bi bilo to mogoče?" je odgovoril jezuit.

Cesarica je odšla v kapelo in pokleknila pred altarjem. Jezuit je pa dal štolo okoli vratu in se vsedel v spovednico. Ko je cesarica dokončala molitev svojo, je ponižno pokleknila v spovednico in pričela s spovedjo.

Jezuit je malomarno poslušal, dokler je cesarica pripovedovala, vsakdanje reči. Ko mu je pa cesarica povedala, da je breve za razpust jezuitskega reda že spisano, je pa jezuit planil po konci kakor bi ga gad pičil.

"Ne, to je nemogoče," je zaklical v prvem hipu prestrašeno jezuit, potem je pa takoj hinavski nadaljeval. "Papež je radi tega spisal breve, ker ve, da Ti kot dobra kristjanka ne bodeš dala nikdar svojega podpisa. Ali se je morda sv oče zmotil v Tebi? — Ne on se ni zmotil, Tebi je lahko izročil osodo jezuitskega reda."

"Hvala Vam, moj oče," je rekla cesarica. "Vi ste pokazali pravo pot, po kateri bodem vedno hodila."

Ko je cesarica ostavila stanovanje jezuita, je Maus na rahlo zaklenil za njo vrata, potem je pa osvobodil patra Ignacija iz omare. Brzo je prečital zapisnik Ignacija in zadovoljno prikimal.

"Vi bodete ta list osebno nesli generalu v Rim," je pričel Maus. "Ustmeno mu sporočite, da mora papež preklicati breve."

"Ako bi se pa papež branil?" je vprašal Ignacij.

"Potem naj se ga pa proglasi blaznim."*)

Binder, zaupni tajnik kneza Kaunitza, je nestrpnost hodil po sobi gori in doli in pričakoval kneza.

"Kaj poroča policija," je vprašal knez, ko je vstopil.

"Cesarica je bila danes zopet pri spovedi," je odgovoril tajnik. "Dal sem na pošti nalog, da se preiščejo vsa pisma, ali Mausovega običajnega pisma ni na pošti. To je sumljivo. Sploh je pa policija sporočila, da je neki pater Ignacij takoj ostavil cesarski dvor, ko je cesarica dokončala spoved, in naročil posebni poštni voz do Gradca. Policija mu je vedno za petami."

*) Zgodovinsko.

"Hm, je spregovoril knez," ta pojde v Rim.

"Uro kasneje je policija poizvedela," je pričel tajnik, "da bode jezuit popoludne ob treh odpotoval."

"Dobro, pokličite ritmojstra Baerensfusa," je rekel knez. "On je prostožidar in pogumen vojak."

Binder je vzel klobuk in se kmalu vrnil z ritmojstrom.

Knez Kaunitz ga je prijazno sprejel in mu na kratko povedal za kaj se gre. Pri tem mu je pa priporočil, da ne sme nikomur črhiniti besedice, ako se hoče jezuitom prizadeti smrtni udarec.

Ritmojster je obljubil, da bode vse zvršil do pičice, pozdravil je kneza in ženketaje z ostrogami odšel.

ENAJSTO POGlavJE.

Pater Ignacij je tri črtit na tri prišel na glavni poštni urad. "Temu farju se pa mudi, kakor da bi hotel odpotovati v nebesa," je mrmral postiljon, ko je vpregal konje.

Na stolpu sv. Štepana je udarila ura pol štirih, ko je poštni voz z jezuitom drdral po slabem dunajskem tlaku. Dokler ni voz zapustil Dunaja, je jezuit globoko zavil v plašč čepel v kotu. Ko je pa voz zavil na široko, prašno veliko cesto je pa pričel kramljati s postiljonom. Tožil je o slabi poštni zvezi, o slabih cestah in priganjal postiljona, naj hitrejšje vozi.

Ko je nastala noč, je pričel vpraševati postiljona, ako se nič ne čuje o roparjih.

Noč je bila zelo temna. Črni oblaki so se podili na nebu in naznanjali bližajočo nevihto. Le včasih je pogledal mesec izza temnih oblakov in razlil svojo čarobno svetlobo po okolici. Poštni voz se je pomikal le počasi naprej. Ob ovinku, kjer se cesta zavije proti Moedlingu, so nenadoma prijezdili štirje zakrinkani jezdeci. "Stoj!" je zaklical prvi jezdec postiljonu, kateremu se niti sanjalo ni, da bi pognal konje v beg, ker se je bal svinčenk!

Visok, širokopleč mož je posvetil v voz in vprašal z globokim glasom: "Ali ste Vi pater Ignacij?"

"Da," je ječal jezuit.

"Prosim, le naglo izstopite —"

"Vi se motite," je zdihoval jezuit. "Jaz nimam denarja."

"Že dobro, le hitro na konja," se je oglašil zopet mož z debelim glasom. "Ti, postiljon pa vozi proti Gradcu. Ako se mi vrneš pred 14 dnovi, ti požennem krogeljo skozi glavo."

Jezdec so vzeli jezuita v svojo sredo in oddirjali proti Dunaji v takem divjem diru, da je patru tesno postajalo pri srcu.

Isti večer, ko je bila vožnja patra Ignacija v Rim na tako neprijeten način končana, je sedela cesarica v družbi svojih dvornic in vedno navzočega jezuita Mause v budvarju, kramljajoč z raznimi damami. Cesarici se je poznalo, da je raztresena, da vedno misli na svojega sina Jožefa, ki je bil na stražnici. Naddvornica jo je tolažila, da se Jožef vprav dobro zabava na stražnici, da plaču je vojakom ojačo in se smeji njihovim pripovedkam o raznih junaških činih na vojni. Dvorne dame so vprav stale v polukrogu, da bi se po dvorni šegi poslovile od cesarice, kar ustopi grof Bethlen v budoar, ne oziraje se na etiketo in javi v

